

PISMO IZ PRLEKIJE:

Namesto daljšega pisma odtisnite ta-le izrezek iz "ljubljskega dnevnika", 24. maja 1987.

Bralci naj nikar mislijo, da ves srbski narod tako misli kot citirani mladinci. Srbi so odlični ljudje.

Na obtožni klopi je vsa socialistična vzgoja in morala. In kot velika zgodovinska laž se izkazuje ono toliko opevano bratstvo in enotnost jugo-narodov. Iz revolucije je izšel brutalen duh sovražstva... In vsi molče ob takih mnenjih mladincev...

Franček Ljutomerski

KAM VODIJO NEVARNE »ANKETE«?

»Slovence je treba ukiniti!«

Iz kakšnega in čigavega vodnjaka pijejo nekateri mladi tako umazano vodo?

»Mislim, da so Slovenci politično nevarni in domišljivi. Sovinisti so in imajo se za posebneže. Neresno je in neokusno, ker želijo s tem nekaj povedati...«

»Postrelil bi vse tiste, ki so proti enotnosti in socializmu.«
»Slovence je potrebno preprosto ukiniti... So narod zase.«
»Kako naj jih imam rad, ko pa križaj, ki zna srbohrvaško, govori po jugoslovanski radioteleviziji slovensko.«
»Potrebna nam je bratomorilska vojna, dokler jih ne iztrebimo.«
»Občudujem njihovo organiziranost in slog, toda ne maram njihovih fašistoidnih idej, ki lahko slabo vplivajo na mladino.«

»Slovenci so večinoma pedri.« Argument za potrditev: Slovenci me na meji vedno vprašajo, ali sem bil obsojen in če imam v torbi petarde.

Teh stavkov nismo prepisali s stranišnih zidov niti iz medvojnih kvizlinških in povojnih sovražnih emigrantskih lističev (ker jih bi še tam težko našli). Prepisali smo jih iz 608. številke Lista mladih Srbije z dne 10. maja 1987. List se imenuje NON, to je tedenski mladinski list. (Nedeljne omladinske novice.)

V tej številki so objavili prvi del, kot kaže, »nadaljevanke« »Solarji in Slovenci« pod naslovom »Bratomorilska vojna s petardami«. Ko preberete tekst, ne morete verjeti, da je to res natiskano, četudi gre le za nekatere »urejene« izvlečke iz ankete med učenci nekaterih usmerjenih šol v Beogradu.

Nacionalni stereotipi

Mladinski vetrovi, ki pihajo iz Slovenije, so vplivali, da se beograjska mladina vse bolj

pogosto pogovarja o → Sloven- cih, piše v uvodu članka Miroslav Kos ter nadaljuje: to je prvi tekst, v katerem bomo poskušali skozi pogovore z mladimi v Srbiji odkriti nekaj o nacionalnih stereotipih.

Poleg zgoraj napisanih stavkov anketarka Gordana Knežević ugotavlja, da je le majhno, toda opazno število takih, ki odobravajo »slovenske mladinske vetrove«. Kot na primer:

»Popolnoma odobravam. Hvala bogu, da se nekdo spomni in se zdravi iz stereotipnosti. Toda vse, kar je hitro in napredno, se že v startu zavrača.«

»Ni dobro, da ljudje sestrojajo Slovence za nacionaliste.«

»Niso vse ideje dobre, toda posamezne so, ker so pritegnile pozornost in prisilile ljudi, da mislijo o njih.«

V članku piše, da je posebno

zanimivo to, da so številni anketiranci zavrnilo kakršnekoli odgovore, češ da jih zadeve ne zanimajo, ker imajo »mного bolj pametne posle, s katerimi se ukvarjajo«.

»Usmerjeni« učenci so odgovarjali tako, da so se predstavili z imeni ali pa so odgovarjali vsevprek, v zboru med glavnim odmorom. Tedaj je anketarka zapisala tudi tiste najbolj grozljive stavke dijakov, ob katerih človeku stopijo lasje pokonci. »V takšnem razmerju sil se skoraj ne občuti glasa in navzočnosti preudarnih, ki si prizadevajo spoznati objektivnost vsega, kar se dogaja na političnem prizorišču,« končuje članek.

Janez ni Slovenija

Ob tem se lahko vprašamo: od kod mladim takšen besednjak? Iz kakšnega vodnjaka pi-

jejo nekateri tako »umazano vodo? Kakšno je »razmerje sil« in iskreno prizadevanje tistih, ki so najprej poklicani, da mladim objektivno z vseh strani pojasnijo sedanja dogajanja, razlagajo razmere in predloge, jih trezno in strpno analizirajo, jih sprejemajo ali jih zavračajo. Da, seveda tudi zavračajo, če ugotovijo, da so predlogi slabi in neproduktivni.

Kje so tisti, v šoli in izven nje, ki bi pojasnili mladim: če nekdo nekaj predlaga, je to predlog predlagatelja, in če je to Janez, je to pač Janezov predlog. In če je predlog zavrnjen, potem je to zavrnjen Janezov predlog, ne pa vseh — Slovencev. Ali so po objavi takšnih mnenj dovolj glasno zazvonili zvonci v šolah (kjer so učenci odgovarjali s stavki, ki smo jih zapisali na začetku) ter oznanili začetek rednega pouka objektivnega presojanja, človečnosti in kulture, spoznavanja bratstva, utrjevanja enotnosti v različnostih, začetek pouka o razumevanju, lastnem preudarjanju in iskanju objektivne resnice? Ter o zavračanju zlaganih, nestrpnih in tako nezasišano grozljivih mnenj, kratko in dolgoročno nevarnih, vzroke zanje pa nujno v kali (tem prej v rosnih mladosti) spodrati, vsekakor pa jih vsebinsko razčistiti do konca, ker se ne bi smela le — potuhniti.

Grozljivo nepreudarni so namreč lahko tudi odmevi na takšne »ankete«, ki jih pa nikakor ne želimo.

Morda bo kdo povprašal (anketiral) za počutja tisočev potnikov vlaka bratstva in enotnosti, ki bo naslednje dni iz Srbije pripeljal prijatelje v Slovenijo na tradicionalni obisk k prijateljem?

N. G.

O stawkah v Titovini...

Stavčno vzdušje v Jugoslaviji narašča iz dneva v dan. Da je Belgrad zaskrbljen, potrjuje poročilo v nemškem, Spiegel, kateremu je zvezni predsednik Branko Mikulič neposredno napovedal nastop vojske proti stavkajočim. Zastopnik vojnega ministra Daljevič to možnost dopušča in je ljubljanskemu Delu izjavil, da vojska ne more mimo teh »družbenih tokov.« Tudi poveljnik vojaške akademije v Sarajevu je zahteval nastop proti »ofenzivi buržujske desnice«.

Zakaj stavkajo delavci? Delavke v tovarni čevljev v Bosni so pred kratkim sprejele 7 tisoč dinarjev mesečne plače. Odšteli so jim 2 tisoč »prostovoljnega davka« za obnovo novih delovnih služb. Po odbitku za sindikat je delavkam ostalo le toliko, da so si kupile mesečno vozno karto. Protesti so bili zaman. Delavkam so pojasnili, da plača odgovarja njihovi ustvarjalnosti.

Zvezne oblasti so zaradi 100% inflacije znižale plače za 50%. »Samoupravni pluralizem« je privedel celotno gospodarstvo v avto-

matizacijo z različnimi plačami v posameznih podjetjih. Znano je, da je delavska ustvarjalnost v južnih republikah nižja kot v Sloveniji, kjer delavci zaslužijo dvakrat več kot npr. v Makedoniji. Te razlike povzročajo nemire in povečujejo tudi narodna nasprotnost. Vodilni hrvaški sindikalist Jurlina predvideva še ostrejši razvoj in hrvaška republikanska zbornica zahteva primernejše zvezne odločitve. Vlada bo meseca julija izdala zakon, po katerem bodo v teku 120 dni zaprli vsa bankrotna podjetja. V primeru izvedbe tega strogega zakona bo usoda zadela vsakega četrtega delavca, kar bi pomenilo 2 milijona brezposelnih. Samoupravljanje ima svoj »fin«-konec. V. Broer poroča o svojevrstnem dogodku v Leskovacu (Srbija). Delavci so se zbrali zaradi znižanja plač v luksuzni kavarni - z orožjem - in direktor je moral plačati račun za najdražje pijače...

Isti poroča o socialnih nemirih in o 900 stawkah v preteklem letu. (Večernje novice) navajajo stavke v 35 podjetjih, kjer so se delavci uprli zamrznjenim plačam in

zavrnilo ocene delavskega ustvarjanja. Danas omenja »novo opozicijo«, ki se lahko vsak trenutek spremeni v »eksplozijo«. »Ekonomska politika« razpravlja o gospodarski krizi, da bo najmanj ena tretjina zgubila delo. Statistike omenjajo milijon brezposelnih, čez milijon pa si nadeja dobiti delo v zapadnih državah.

JKP nadzoruje časopisna poročila o stawkah in je časnikarjem prepovedala dostop v stavkajoča podjetja. V Vinkovem so stavkajoči delavci zahtevali odpust podjetniškega vodstva. Vse to se dogaja v kljub zakonu, ki ne dovoljuje stavk. Jugoslovanski »samoupravni socializem« povzroča komunistom mnogo glavobola, Branko Mikulič pa je nepopustljiv. Zatrjuje, da jugoslovanski sistem ne odgovarja zapadnemu in da ne bo dopuščal revolucionarnih nastopov z miselnostjo kapitalističnih sistemov, ki nasprotujejo samoupravljanju.

ZKJ doživlja vsak dan bolj neizogibno in naraščujočo socialno in politično krizo. Njen prezidij se je zbral letos že 14 krat in razpravljal o tem s 639 vodilnimi partijci - v večini iz Slovenije -, ki so zavrnilo nasvete hrvaškega politika Šu-

varja o rešitvi t. i. vprašanja »meščanskih nacionalističnih desničarjev.« V prezidiju prevladuje mnenje, da je nemogoče obračunavati z vsemi mogočimi »sovražniki« in da je nujnoboljšati program samoupravnega socializma. N. Z. Zeitung zatrjuje, da gospodarska kriza sili narode in narodnosti v državi v vedno večja protislovja. Največjo kritiko vzbujata t. i. organizacija »Solidarnega fonda« za izobražence.

Pobudo zanj je dalo lansko leto 225 izobražencev, po večini časnikarjev. Cilj te človečanske organizacije je moralno in materialno pomagati vsem, ki so ogroženi zaradi kritičnih političnih izjav. Organizacija je proti gospodarskemu, političnemu in ideološkemu monopolu in se zavzema za demokratizacijo javnega življenja. Osmo izjava »Solidarnega fonda« in njenih 225 članov vsebuje programski načrt je strankine vodnike silno vznemirila. Voditelji očitajo organizatorjem poizkus osnovanja opozicijske politične družbenosti. ZJK je zagrozila vsem članom s sankcijami. Nekatere temeljne strankine organizacije pa so se zaperstavile strogim

postopkom, kar pomeni zmanjšanje avtoritete osrednje JKP. CK je izključil iz stranke 3 vidne časnikarje pri dnevniku Politika zaradi članstva v Solidarnem fondu. Člen 7. te organizacije namreč predvideva ustanovitev podružnic v mestih, vaseh in podjetjih, ki zmorejo združiti vsaj 10 članov. Najbolj moti stranko čl. 10, ki zagotavlja pomoč tudi članom brez politične smeri.

Belgrajski tednik »NIN« opozarja politike, naj se ne skrivajo za svojo politično neodgovornostjo in uničujočim razmerjem socialnega samoupravljanja. Ljubljanska Nova revija je v članku o slovenskem političnem programu ostro napadla znanstvenike zaradi njihove neaktivnosti v najbolj razviti Sloveniji. Partijo je posebno vznemirila revijina razprava o dominantni zvezni vojski, ko »se Slovenci čutijo okupirani po tuji armadi«. Članek se sprašuje: »Zakaj bi Slovenci služili tuji vojski kot v času avstroogrškega oblastva?« Pisec naravnost oporeka Partiji vodilno vlogo in zgodovinsko legitimacijo.

Znano je, da je Branko Mikulič izjavil, da vidi v slovenskem programu nespremljiv socialno po-

slovenska DRŽAVA

FOR A FREE SLOVENIA

Subscription rates
\$12.00 per year
\$1.00 single issue

Advertising 1 column x 1" \$4.20

1987 - 1988
Member of Multilingual Press
Association of Ontario

Member of Canadian
Multilingual Press Federation

Published monthly by Slovenian National Federation of Canada
646 Euclid Avenue, Toronto, Ont. M6G 2T5

SLOVENSKA DRŽAVA IZHAJA ENKRAT MESEČNO

GLAVNI UREDNIK: VLADIMIR MAUKO
P. O. BOX 393, STATION "A", WILLOWDALE
ONTARIO, CANADA M2N 5T1

UREDNIK ZA ARGENTINO: MARTIH DUH
CALLE 105, No. 4311
VILLA BALLESTER, ARGENTINA

Letna naročnina znaša: Za ZDA in Kanado \$12, za Argentino in Brazilijo po dogovoru. Anglija, Avstrija, Avstralija, Francija, Italija in druge države \$12 US. Po letalski pošti po dogovoru.

Za podpisane članke odgovarja pisec. Ni nujno, da bi se avtorjeva naziranja morala skladati v celoti z mišljenjem uredništva in izdajatelja

Nadaljevanje s str. 1

barvani politični manifest, med tem ko predsednik Socialistične zveze Slovenije Smole želi dialoge s posebnimi dokazi.

Socialne in politične razmere v jugoslovanskih republikah so različne od poljskih. Različne etnične, verske i jezikovne strukture so oživele homogene "državne narode" z vsak dan močnejšimi zahtevami - kakor predvideva zvezna zakonodaja - po samoodločitvi. Narodi so to, kar hočejo biti. Narodi, ki so stoletja životali in bili kulturni in verski boj, stopajo s svojimi odločitvami korak naprej - v svoje samostojne narodne države, vedno pripravljene združevati se gospodarsko in politično. Boj slovenskih izobražencev za slovensko kulturo je v Sloveniji in tudi v drugih republikah prešel iz obrambe v napad in ukazuje vodilnim strankinim politikom odločne spremembe - vse za rešitev jugoslovanske federacije.

Ilirska ideja za združitev južnoslovanskih narodov v eno narodno državo od Črnega morja do Adrije z notnim jugoslovanskim jezikom je danes narodom nesporejmljiva. Politični, gospodarski in socialni razvoj na Poljskem, Čeho-Slovaškem in v Jugoslaviji lahko označimo kot začetek nove zgodovinske dobe krščanske, socialne in nacionalne demokratične tradicije. Nujen je pluralizem svobodnih individualistov in svobodnih družb brez nasilja. V jugoslovanski zvezni državi morajo prevladati svobodne odločitve z evolucionarnimi spremembami, ki so danes že močnejše kot današnje monolitne jugoslovanske politične razmere. Narodi imajo svojo bodočnost v svojih kulturah in v svojih svobodnih državah. Tudi slovenski narod s svojo tisočletno zgodovino.

Razmišljanja o bodočnosti

Miru v Titovini danes že ni mogoče več uveljaviti z nastopom vojaške sile, temveč le politično s prelomom ilirskih zastarelih metod, ki so se v preteklosti izkazale za neuspešne. Zvezna vlada se bo morala čimprej sprijazniti z novo stvarnostjo tako politično kot vojaško. Izobraženski krogi in to celo mnogi iz strankinih vrst, že dalj časa zahtevajo demokracijo in

spoštovanje narodnih načel. Kardeljevo samoupravištvu v Titovini ne uspeva in tisoči vračajočih se sezonskih delavcev v zapadnih državah so že razgalili utopijo komunistične družbe. Narodi ne verjamejo več rdeči propagandi o popolni kapitalistični stagnaciji. Gorbačovi nastopi v Sovjetiji izpričujejo, da so celo Sovjeti danes že opustili koncept svetovne nadvlade s sovjetskim sistemom in že dopuščajo v deželo dohod tujih naložb.

Jugoslovanski komunisti radi ponatiskujejo Lenina, pozabljajo pa, da je ta dejal: "ODLOČITI SE V PRAVEM ČASU, POMENI REŠITEV". To narodi tudi zahtevajo. Svobodni zapadni svet bi bil nedvomno pripravljen gospo-

Sovjetija - država protislovnih sprememb

Sovjetski problemi danes že niso samo ruski, so važni tudi za ves svet. Ruski narodi so v treh stoletjih doživeli več sprememb kot vsi drugi narodi. Razmere pod carji, Napoleonova vojna, oktobrska revolucija, prva in druga svetovna vojna, Stalinove čistke, številne neuspešne petletke, Hruščova obsodba Stalina ipd. so ostale le še za zgodovinski študij.

Rusija se je v desetletja trudila za diplomatsko priznanje. Litvinov je bil poleg Molotova eden najhladnejših političnih stvarnežev, ki je po Hitlerjevem prevzemu oblasti ognjevito zagovarjal svetovno razorožitev in skušal uveljaviti sporazum z zapadnim svetom zaradi nemške nevarnosti. Ta prizadevanja so se izničila, ko je Stalin odstavil Litvinova in podpisal s Hitlerjem monakovski sporazum. Francija in Anglija nista bile pripravljene za vojno, zagotavljali pa sta Poljski v slučaju napada pomoč, ki jo je Poljakom ponujal tudi Stalin, pa so jo ti ljubosumno zavračali z odločitvijo braniti se sami. Stalin se je odločil za Hitlerja in 23. avgusta 1939 so nemške in sovjetske divizije napadle Poljsko in si jo razdelile. Sovjeti so izselili nad milijon poljskih mož, žena in otrok - večino v Siberijo, pobili pa istočasno 12 tisoč poljskih častnikov. Stalin je dovolil Nemcem prevoz petroleja, manganija, železa in

darsko pomagati, ko bi bil prepričan, da so njihove finančne naložbe tudi politično zajamčene. Stavke in združevanje izobražencev - narodom svobodo in država z nujno povezavo s svobodnim svetom! Narodi se danes ne zadovoljujejo več samo z obljubami sprememb - brez institucionalnih in socialnih reform z obnavljanjem avtoritativnega sistema in umetnega monolitizma. Časi, ko so se le junaki upali svobodno misliti, drugi pisati in tretji delovati nasprotno, so mimo. Sedaj so dnevi odločitve - za demokracijo, svobodo, za oglas svobodnih južnoslovanskih držav z različnim gospodarskim, socialnim, verskim in političnim življenjem v svobodnih državah.

Ideja o suvereni slovenski državi je danes Slovincem začetek nove dobe. V njej žari poizkus sinteze temeljnih tradicij slovenskega naroda: krščanstva, socialne svobode in demokratičnega socializma. Za mnoge je bila pred leti še sanjaška, danes pa že predstavlja v domovini in v zdomstvu načelo solidarne družbe, ki se krčevito zoperstavlja represivnemu kolektivizmu.

Obširne razprave slovenskih izobražencev v Noviji reviji oblikujejo načelo človeške solidarnosti. So polne izjav personalizma, skrbi za človeško osebo, njeno čast in svobodo posameznikov in naroda. Vsega tega komunizem narodu ne nudi, zato njegova oblast zasenčuje samega sebe. Začel je boj brez nasilja, strmljenje po mirnem sožitju in evoluciji. Ta ideja se v marsičem sklada s slovensko državno miselnostjo političnih zdomcev. Domovina in zdomstvo morata vztrajati v delu z istimi cilji, ker le tako bosta slovenski narod in domovina doživela svobodo v Suvereni slovenski državi. Pristavski

drugih.

Goebelsova propaganda

se je združila z boljševiško in slovenski komunisti so jo širili tudi v naši domovini, ko so istočasno napadali fašistično Italijo zaradi vojn z Grčijo in vpada v Albanijo. Slovenski komunisti so v tem času peli slavo Hitlerju in Stalinu ter zapovedali razbijanje jugoslovanske kraljeve vojske.

Stalin, katerega se je bal celo oče komunizma Lenin, je pred to zavezo čistil vojaške vrste in strmo glasil generala Tukčačevskega in Triandofilova.

Nemška revija Rundschau je leta 1937 zapisala: "Usoda Kremlja je na niti". Kaganovič, Stalinova desna roka, je nagovarjal svaka tirana, da odpravi v vojski komisarje. Stalin je likvidiral večino vojaških poveljnikov. Kot žrtve so padli najožji Stalinovi sodelavci Kamenov, Rykov, Bucharin, Tomsky, Zinoviev, Sokolnikov, Jagoda, Kaganovič in tisočeri drugi. Neizprosne čistke v vojski, mornarici in letalstvu v Sovjetiji nimajo primerjave na zemeljski obli. GPU je pobila večino žrtev brez sodb. Ruski narodi so zločinstva spremljali z velikim dvomom, saj niso mogli verjeti, da je toliko desetletij po propagandi oboževanih socialističnih prvakov sovražnikov države in nasprotnikov boljševizma.

Trocky je iz tujine zavračal Stali-

nove obtožbe fašizma. Svetovno znani časnikar Emil Ludvig je obiskal iz Sovjetije izgnanega začetnika revolucije ki mu je rekel: "V Rusiji ne bo spremembe režima, če ne bo v njej inozemskega posega ali državljanske vojne".

Do sedaj tega še ni bilo, čeprav se politične, gospodarske in socialne spremembe ponavljajo od časa do časa.

Moskovska nomenklatura uporablja spremembe ves čas vladanja. Pred kratkim smo videli v svetovnem tisku sedanjega kremeljskega šefa Gorbačova v družbi pravoslavnih metropolitov v razgovoru s pred kratkim na svobodo izpuščenim Saharovom. Francoski prezident Mitterrand in nemški zunanji minister Schmidt sta izjavila, da je tokrat resno vzeti Gorbačeve želje za mir in sporazum s svobodnim svetom, prav tako spremembe v Sovjetiji.

V tej zvezi navajamo navodila sovjetskega prezidenta M. Kalinina, ki je sredi vojne leta 1942 v času, ko so se Nemci bližali z divizijami Moskvi, dejal: "Mnogi nam zatrjujejo, da so naši vojaki, posebno starejši-vernini in da nosijo križce." Poudaril je, da nikogar ne preganjajo zaradi vere, čeprav ne dopuščajo krščanske vzgoje. Sovjetija je bila v vojni in je tudi to dopuščala, na drugi strani pa je med mladino uveljavljala ateistično vzgojo in ji zagotavljala tehnični napredek, s čimer jo je privlačevala. Vlada je zaprla cerkve, narod pa je častil ikone v domovih. V Sovjetiji še danes ni verske svobode. Od 600 cerkva v Moskvi je odprtih le dvanajst. In še te nadzira policija.

Ukrajinski metropolit Msgr. Andrej Sepelak (Bs. Aires), ki je bil desetletja v sovjetskih ječah, je pred letom obiskal Ukrajino, kjer živi po njegovem šest milijonov katoličanov. Komunistične oblasti so nekaj katoliških cerkva dodelile pravoslavni ruski cerkvi, katoliški kler pa razgnale in pozaprle. Stalin je leta 1943 v času vojne pristal, da ruski pravoslavni krogi izvolijo svojega patrijarha in sinodo, ki naj bi predstavljala organizacijo Pravoslavne cerkve. Septembra tega leta je bil na posebnem slavju ustoličen patrijarh Sergej. Slavju je prisostvoval nadškof Anglikanske cerkve iz USA. Stalin je iz političnega oportunitizma odobril spremembo, ni pa dovolil v šolah krščanskega nauka.

Hudičev genij

Kri učlovečenega hudičevega genija Stalina najdemo celo v Puškinih pesmih in delih velikega Dostojevskega. Znan je epilog Dostojevskega Puškinu: "Bodite ponosni in gospodarji svoje bodočnosti - pod vodstvom velikega Stalina." Podobno so tirana oboževali tudi slovenski komunisti Kardelj, Kidrič in drugi vodilni KPJ.

Stalin je oživel rusko "aristokracijo" - nomenklaturu z milijonom strankinim privilegirancev, ki že desetletja zaslužujejo ruske narode. Kdo bi se uprl tej politični soldateski, silnejši kot garde Petra Velikega?

Sovjetska vojska je v zadnji vojni dokazala svojo moč v sovraštvi in zmagi.

V času Napoleonovih vpadov v Rusijo je Napoleon ob videzu 1600 cerkva in tisoč moskovskih palač - vse v ognju - zakričal Coullaincartu: "To je vojna uničenja. Hudič navdušuje te narode." Hitler je to bridko občutil. Miljonske ruske množice so vztrajale v krva-

vem boju in Stalin je odlikoval junake z rdečimi zvezdami in naslovi svoje garde. Podobno kot balkanski Josip Broz Tito v revolucijo za oblast v naših deželah.

Velike spremembe

V USSR je bilo od oktobrske revolucije sprememb v nedogled. V prvih bojih leta 1941 se je nemškimi armadam predalo milijon Ukrajincev. Nemško vojsko so po ukrajinski tradiciji sprejeli s kruhom in soljo. Hitler pa ni znal niti hotel razumeti idej ukrajinskega naroda za svobodo. Požigal pa naselja in izselil v nemške tovarne stotisoče Ukrajincev. Nastop generala Vlasova, ki se je postavil na čelu upora proti Sovjetom, je Hitler zavračal celo v času, ko bi že moral uvideti nemški poraz. Ni se čuditi, da je sovjetski človek spoznal stvarnost in se odločil bojevati do zadnjega za svojo zemljo.

L. 1941 - prelomnica Stalinove strategije

V verigi najodločilnejših Stalinovih političnih in strateških potez je leto 1941. Junija 22. je Nemčija napadla Sovjetijo in v nekaj mesecih so nemške oklopne divizije prodrle globoko v Rusijo. Stalin je po velikih sovjetskih izgubah prevzel sam vrhovno poveljstvo in imenoval za pomočnika generala Timošenka. Sovjetski diplomaciji je v kratkem času uspelo pridobiti zapadne zaveznike za skupni boj proti osnim silam. Ta doba pomeni eno največjih političnih sprememb v Sovjetiji. Razgovori med velikimi v Teheranu in v Jalti so zapečatili usodo Evrope, ki so si jo zavezniki

po zmagi razdelili skoro tako kot leta 1939. Hitler in Stalin. Centralni komitet boljševiške stranke je v tem času obljubljal kolhozom več avtonomije in sindikatov več svobode. Vlada po zmagi ni izpolnila obljub in vse je ostalo po starem - kakor je nekdanji zapisal Lenin: "Sovjetska oblast mora temeljiti na strankinih uspehih - vse v korist diktature proletariata". Za ruske narode so prišla leta novih žrtev - obnova porušenih mest, industrije in podeželskih naselij.

Stalin se je zavedal potrebe za spremembe. Za hrabre častnike je uvedel visoka odlikovanja, dvojne plače in vse udobnosti v bodočnosti. Generalom je dopuščal ovratnike s kožuho in hlače s trojnimi rdečimi trakovi - podobno kot za časa carja. Ko je kot maršal in najvišji poveljnik uporabljal navadne jopiče, je oficirje nagradil z zlatimi odlikovanji. Med tem ko so vojaki zaslužili 100 rublov, so poročniki sprejemali tisoč, polkovniki in komisarji po 2400 rublov ali še več mesečno.

Prisega revolucionarne zvestobe se je leta 1918 glasila: Za Rusijo in cel svet", Stalin pa jo je leta 1939 spremenil: "Za narod, Rusijo in domovino".

G. K. Treviranus zatrjuje, da primerjava Stalina s carji ni tako nemestna. Sovjetski režim in Stalinova garda imata mnogo sličnega.

Ruske množice se že 300 let borijo za pravice do lastne zemlje.

Kaj bo odločil M. Gorbačov in v kolikor bo uspel s spremembami, danes nihče ne ve. V moskovski nomenklaturi je še vedno 11 starih boljševikov, ki se bodo upirali kaki večji spremembi. Vsi vemo, da je komunistično vodstvo popuščalo vedno, če je bila njihova oblast v nevarnosti.

Nadaljevanje na str. 7

IZ DOGODIVŠČIN SLOVENSKE KP

I. Vprašanje ob usmrtitvah na Turjaku 4. V. 1945

Tistega dne je policijski vod pod poveljstvom Jožeta Hlebca usmrtil 28 vidnih delavcev za OF, po večini intelektualcev. Pred pogrebom 19. maja so bili razstavljeni v Ljubljani strahotno izmaličeni. Vprašanje je, kdo je pobite tako iznakazil. Ljubljanska revija Borec (12. številka, decembra 1985) prinaša vrsto pričevanj. Videti je, da urednica (Ada Krivic s sodelovanjem Hele Škulj in Staneta Gerka) ni utegnila uskladiti vse podatke. Zato se glede eksekucije (streljanje ali pobijanje s koli, mesarjenje po ustrelitvi) in glede pokopa izjave močno razhajajo. Kdor pozna obe strani, bo težko verjel, da bi policisti ali domobranci tako divjaško posneli svoje rdeče nasprotnike; vsiljuje se domneva, da so odkopana trupla iznakazili komunisti.* Čemu? Da med sorodniki in prijatelji pobitih, med javnostjo sploh, izzovejo ogorčenje in obsodbo belih. Iz raznolikih izjav navedem le škodlarjevo o dr. Francetu Mesesnelu (str. 726 Borca): „...grozljiv je bil pogled na Mesesnelovo obličje. Poleg številnih poškodb po vsem obrazu mu je bila spodnja čeljust dobesedno odbita...“ Lani sem K. B., ki je „osvoboditev“ in prve čase po nji doživela v Ljubljani, izrazil svoje mnenje, da so trupla usmrčenih zmrcvarili za razstavo v Ljubljani komunisti. Dne 23. V. 1986 mi je gospa odgovorila: „Niti pomisliti ni treba, da so domobranci, kar so pobili, še prej mesarili. Na lastne oči sem videla v prvi in drugi Ljudski pravici dr. Mesesnela. V prvi smo gledale (bila nas je gruča žensk na vogalu Wolfove ul. nasproti frančiškanske cerkve) na prvi strani majhno sliko, samo obraz, kakor da bi spal — čista glava dr. Mesesnela. Ko smo tako gledale, se pripelje na kolesu 12-leten fant in kriči: „Ljudska pravica zaplenjena,“ ter je časopis kar iz rok jemal. Nekatere so imele Pravico še v torbi, pa smo po fantovskem odhodu sliko spet ogledovale. Drugi dan je bila v časopisu ista glava prav vsa v ranah. Takoj smo vedele, da so ga razmesarili in to podtaknili domobrancem. To sem videla na lastne oči in ne morem pozabiti. Saj to mnogi vedo, toda govoriti o tem je še vedno nevarno. Kadar se bo matilda obrnila, se bo govorilo po pravici in resnici.“

Na kraju še vprašanje za zgodovinarje. Kdo je ukazal usmrtitev tik pred pobegom, je negotovo. Hela Škulj trdi, da so dr. Lovro Hacin, Maks Loh in dr. Paul Duscha „že sredi aprila 1945 sestavili seznam štirinajstih zapornikov, ki jih je treba usmrtiti, tudi če bi prišlo do zloma Nemčije.“ (657) Dr. Janko Lavrič piše, da je Hacin v svojem zagovoru izjavil, „da so on, Duscha in Loh nekako 14 dni pred osvoboditvijo sestavili seznam posebno nevarnih oseb, ki so jih dali pod specialno stražo. Vsi ti ljudje so bili ubiti na Turjaku.“ (725) Domobranci da so smeli likvidirati samo tiste ljudi, za katere sta dala dovoljenje Duscha ali Hacin. Meni je več ljudi, ki so imeli nekaj vpogleda na dogajanje na policiji, zatrjevalo, da od Slovencev nihče ni dal povelja za usmrtitev. Vprašanje za zgodovinarja je tole: Kaj, če ni likvidacije želela KP in je to dosegla pri Duschi? Ta je ves čas igral skrivnostno vlogo. Verjetno je imel zveze s KP. Po vojski so ga Angleži zaprli v Wolfsbergu. Na dan sv. Rešnjega telesa 1945 so ga s kako desetino drugih izročili titovcem. Potem so se širile govorice, da je prost na Gorenjskem. Kaj pa naj bi KP imela od likvidacije 28 svojih intelektualcev-privržencev? Prvič je vsak intelektualec za partijo nezanesljiv. Drugič je lahko bilo partiji ljubo, da npr. Vito Kraigher ne bi mogel več spregovoriti, saj je veliko ali preveč vedel. Tretji dobiček za partijo pa je bilo ljudsko zgražanje in jeza, ki ju bodo usmrtitve povzročile. Partija se je pri tem predstavila kot vzor človečnosti. Takratni predsednik Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta Josip Vidmar je pred pokopom govoril tudi o maščevanju, a ne slepem, brezumnem, bestialnem, ki da je vodilo okupatorjeve hlapce. Takega maščevanja da KP in OF ne pozna. Žrtvam je v imenu vsega naroda obljubil, da mora izginiti vse, kar je v našem narodu ostalo gnilega, nizkotnega.**

II. Lagali so se kot smrkavci

„Problem postane likvidacija tistih 12.000 domobrancev po vojni, tj. po sklenitvi miru. Če so ti domobranci vojaki, potem je ta pokol čisto navaden zločin. S stališča narodnoosvobodilne (s stališča OF morale) morale te likvidacije ni možno opravičiti in ostaja pokol zločin. Opravičiti je možno samo s stališča državljansko-razrednega boja — a to opravičilo spet ni možno, ker državljansko razredna vojna ni bila nikoli v resnici proklamirana. (...) Pri tem je še posebej grozljivo to, da je komunistično vodstvo Kocbeku ta pokol kratkoinmalo prikrilo... Ribičič (gl. Naši razgledi) pa govori: smo uničevali fašistične izdajalce v času okupacije v zadnjih osvobodilnih operacijah v očiščevalnih akcijah naših varnostnikov v boju z banditizmom. Š. (prav ta) pa govori sploh čiste neumnosti! Če pa je kaj problem, je samo dejstvo, da sta Kidrič in Kardelj kratkoinmalo zanikala ta pokol, kajti to dejstvo kaže, da sta se čutila kriva. To pa pomeni, da komunisti res nosijo to krivdo in res je, da je bil to tajen sklep in da je vse ostalo tajno.“

Problem pa je v tem, da smo pobili 12 tisoč vojnih ujetnikov, ki jih nismo mi ujeli, marveč so nam jih izročili Angleži in Amerikanci — in Kocbekov razgovor s OK-jem poteka šele oktobra 1946. Posebej se odpre vprašanje: kako da so nam Angleži vrnili te domobrance? Ali so nam jih vrnili brezpogojno, ali pa smo se morali čemu zavezati, pa smo to prekršili?

(...) nerazumljivo je, da partija leta 1946 ni bila sposobna priznati tega pokola, marveč so se tisti fantje preprosto lagali kot smrkavci. In še bolj nerazumljivo je, da je Kocbek tem komunistom verjel. In na ta smrkavski način deluje partija tudi danes.“

Pripomba: Primer marksističnega intelektualca. Dušanu Pirjevcu (med revolucijo politikomisar in klavec, po vojski 15 let univerzitetni profesor za novejšo svetovno književnost, nekaj časa zaprt, zapustil partijo 1964) se je v letih pred smrtjo razodelo brezno zla, iz katerega raste komunistična teorija in praksa. Kot kaže njegov dnevnik, je partijo poznal do obisti ter najostreje obsojal njeno početje. Tu navedeni odstavki so ponatisnjeni iz Nove revije 45 (1986), str. 7-62 (Dušan Pirjavec, Dnevnik in spominjanja). Prvi in drugi odstavek sta na str. 35, tretji na str. 37.

III. Kulturnost

„Tovarišem CK KPS

Odločno protestiram proti nasilnemu rojstvu, ki ste mi ga določili na programu koncerta Bernarde Fink.

Odločno zanikam, da bi bil l. 1963 ali sploh kdaj diplomiral na ljubljanskem konservatoriju.

Odločno zanikam, da bi bil kdajkoli zložil samospeva Mrak in Pomladna radost ter priredil Slomškovo Uspavanko za glas in klavir.

Lojalno priznam, da jih je skomponiral Alojzij Geržinič, kar bi vi lahko izvedeli iz Svobodne Slovenije. Kritik koncerta Bernarde in Marka Fink pri Kulturni akciji o peterih tedaj izvajanih skladbah Alojzija Geržiniča (med katerimi sta bili tudi Pomladna radost in Uspavanka) ni vedel povedati drugega kot to, da avtor „živi med nami“, to pa z vso gotovostjo.

Vjekoslav Gržinič“

Pripomba. To pismo, katerega prepis je prišel v roke uredništva Vestnika, potrebuje nekoliko razlage. Kot je znano, je naša odlična mezzosopranistka Bernarda Fink imela 28. XI., 2. XII. in 5. XII. koncerte v Celovcu, Trstu in Ljubljani, vse tri z istim sporedom. Programa v Celovcu in Trstu sta natisnila kot skladatelja omenjenih treh samouspevov Alojzija Geržiniča, v Ljubljani pa so si dovolili to tovarišem CK KPS ne preveč ljubo ime popačiti v Vjekoslav Gržinič ter napisati, da je mož diplomiral l. 1963 na ljubljanskem konservatoriju.

IV. Moralno bi bilo...

„Moralno bi bilo, da bi ljudje, ki so si tako ali tako zapravili ves ugled, veljavo, ki so se izkazali za prozorne lažnivce in vztrajne demagoge, ki so zagrešili (iz nevednosti, neznanja ali preproste oholosti) dejanja, zaradi katerih je moralni in materialni položaj Slovencev danes obupno nizek; moralno bi torej bilo, če bi ti in taki ljudje odstopili.“

Pripomba. To je eden sklepov, do katerih pride Denis Poniž, pisatelj iz „matice“, po prikazu ubijavskega paševanja KP v Sloveniji. Ponatisnili smo odlomek (str. 34) iz Celovškega Zvona, sept. 1986: Denis Poniž, Jaz še nisem videl Hrvata, ki bi prišel ponujat k nam svojo hrvaščino. (Ob 110-letnici rojstva Ivana Cankarja.)

* Glede tega, kdo je trupla odkopal, ni v Borcu edinosti. Dr. Janko Lavrič in Čoro Škodlar pravita, da je to opravila „Slovenska komisija za ugotovitev zločinov okupatorja in njegovih pomagačev“ 15. in 16. maja; drugi pišejo, da so bili že 10. maja na Žalah; Anton Preinfolk pa ve, da „je turjaške žrtve odkrivala 'Ozna'“ (731).

**Kako so komunistični okupatorji naše domovine izpolnili to obljubo, poročajo po 45 letih njih revije in pisci. Anton Bebler je v Naših razgledih 12. decembra 1986 („Ali se je slovenski narodni značaj res spremenil?“) ugotovil, da je OF dosegla zgolj negativne spremembe: potrošništvo, materializem, zaslužkarstvo, snobizem, širjenje pornografije, nasilja, kriminala, nemorale, samomorov, alkoholizma, balkanizma. (Gl. povzetek v Svobodni Sloveniji 29. I. 1987 — „Žalostni (ne)uspehi OF“ — td.).

TEMA DNEVA

Čestitki na rob

»DELO«

23. MAJJA 1987

S kakšno pravico — božjo ali človeško — lahko nekdo ljudi razdeli v občane prvega ali drugega reda, ko sta vendar svoboda in enakopravnost človeka temelj in izhodišče družbene svobode? Prav zaradi tega je čudno, da še zmeraj poslušamo živčne in prenačljive razprave o tem, ali je bilo treba vernikom čestitati za božič. Čestitko za božič bi morali uokviriti predvsem v civilizacijske dosege naše družbe.

Vera je zasebna stvar vsakega posameznika; prav zato, ker je zasebna, pa ne more biti »poglaviti dokaz« za to, da poskušamo vernika izriniti na obrobje družbe. Ločevanje vernikov in ateistov in njihova delitev na dva »tabora« ne bo nikomur prinesla nič dobrega. Ene in druge je treba soditi zgolj po njihovem delu oziroma nasploh po njihovem ravnanju. Vsekakor ljudi ne bi smeli ločevati na ta način. Čestitko za božič lahko v tem smislu razumemo kot dokaz vljudnosti in pozornosti; da ljudem, s katerimi skupaj živimo, čestitamo za njihov praznik.

Člen ustave, po katerem je »vera ločena od države«, je nedvoumen, tako da prav gotovo ne moremo razumeti nekakšnega vnaprejšnjega strahu pred tem, da utegne kdo čestitko za božič zlorabiti v »politične namene«. Ob različnih verskih manifestacijah je prihajalo — in prav gotovo bo tako tudi v bodoče — do zlorab, vedno pa smo — in bomo — imeli dovolj moči za to, da se tem zlorabam odločno upremo.

ZARKO RAJKOVIČ

MARIBORSKI KULTURNO POLITIČNI ŠKANDAL

"TELEKS", štev. 19, 7. maja 1987

Kdo je žalil in kdo je bil razžaljen

Pravijo, da človek toliko velja, kolikor zna. Mnogi tega očitno ne vedo, pa če gre za strokovnjake v gospodarstvu ali za družbenopolitične delavce. Kako bi si sicer lahko razložili veliko sramoto, ki si jo je nakopal Maribor med sprejemom za predvojne in medvojne komuniste (le-tega je organiziral mariborski mestni komite ZKS v petek, 24. aprila v veliki dvorani Doma družbenih organizacij v Mariboru), po zaslugi dveh zvečnih imen mariborske partije?

Povabilu se je odzvala približno polovica še živečih mariborskih komunistov, ki so to postali pred zmago revolucije. Prišlo jih je okrog 150, prišli pa so tudi učenci in učenke Srednje ekonomske šole v Mariboru, ki so posebej za to priložnost pripravili kratek recital. Slednji naj bi bil tudi »kriv« za sramoto, ki se je bo Maribor le težko znebil, še težje pa najodgovornejša tovariša, ki sta jo po našem mnenju tudi dejansko povzročila. Ves čas sem bil v dvorani in nato tudi na sprejemu, pri rekonstrukciji dogodov pa sem si pomagal še s scenarijem recitala.

»Ali smo pri maši?«

Brez uvoda so mladi pričeli program z Majsko pesmijo in nadaljevali z Minattijevimi stihmi: »Pa bo pomlad prišla z oblaki šumečimi, pa bo pomlad prišla z rožami rdečimi, s tistimi rosinimi, mladimi rožami, o, kak se po rožah toži mi...« Po vredih majskih verzih je prišla bridka pesniška tožba o neki drugi pomladi, ko je »veš, tam med žitom smrt z brzostrelko obstala. Veš, tam med žitom je mlada deklica pala...« Opisu smrti mlade partizanke je sledilo pesniško obžalovanje vsake nesmiselne smrti v stihih Marka Pavčka. Ta se je prelila v obsodbo nasilja, cinizma in soraštva, ki jih poraja naše stoletje, v pesmi Izeta Sarajlića: »... V kakšno stoletje, ljuba moja, smo zablodili! A ne. Če so v njem naši tako nesebično juišali na bunkerje, je v njem mogoče prav tako nesebično ljubiti. Ker vse, kar je tu, je tu. V njegovem peklenskem trajanju. Domočina. Ljubezen. Zvezde. Sovražniki...«

Sledila je Bilečanka, nato pa odlomki Cankarja. Takrat, ko so zvele besede iz Cankarjeve »starodavne pripovedke« o trpečem in po boljšem življenju hrepenečem ljudstvu v povesti Kurent: »O, domovina, ki te je bog ustvaril, te je blagoslovil z obema rokama in je rekel: 'Tod bodo živeli veseli ljudje!' Skopo je meril lepoto, ko je je trosil po zemlji od vzhoda do zahoda; šel je mimo silnih pokraj, pa se ni ozrl nanje — puste leže

tam, strme proti nebu s slepimi očmi in prosijo milosti. Nazadnje mu je ostalo polno pergišče lepote, razsul jo je na vse štiri strani, od štajerskih goric do strme tržaške obale ter od Triglava do Gorjancev...« — takrat je bilo v prvi vrsti dvorane, ki so poslušali recital, slišati dokaj zaznavno šepetanje in nenadoma je vstal ugledni družbeno-politični delavec **Alojz Vindiš-Dunda**, ki je zapustil dvorano. Vrata za njim so se glasno zaprla. Program je tekel dalje, a čez kakšno minuto je vstal še en tovariš, ki se je na sredi dvorane, obrnjen proti zadnjemu delu, ustavil pred znancem in mu glasno, v porogljivem tonu, rekel: »Jaz grem raje na špricer, kot da bi to poslušal!« Tudi on je zapustil dvorano, program pa se je nadaljeval.

Ob Cankarju so bili še odlomki iz Bevkovega Kaplana Martina Čedermaca, zbor pa je zapel pesem Rož, Podjuna, Zila. Umetniški opis časa, ko se je slovenski narod boril za obstoj, je dopolnila še molitev hlapca Jerneja iz Cankarjeve povesti Hlapec Jernej in njegova pravica. Nekdo v moji bližini, ki očitno ni vedel, za kaj gre, je rekel: »Ali smo pri maši?«

Za tem, ko so mladi ubrano zapeli Lipa zelenela je, je bila na vrsti pesem Ervina Fritza Oddaja za tuje turiste. Pesem, ki ironizira slovensko samopodcenjevanje, je prišla do predzadnje kitice: »Vsa njihova zgodovina je neki davni, zatrti kmečki upor, vsa kultura nekaj žalostno hlipajoče poezije, vsa sedanost: neka revolucija, ki komaj še sije, vse drugo: dolga pijanost, obup, počasen samomor...« Ob tem je predsednik mariborskih komunistov **Rafael Razpet** nenedoma vstal, stopil vidno razburjen do mikrofona in odločno dejal: »Prekinjam kulturni program, nadaljevali bomo sami!«

Mladi so takoj zapustili dvorano. Komaj so se za njimi zaprla vrata in mnogi še niso preboleli prvga šoka, jih je že čakal drugi. Razpet je dejal po mikrofону: »Nimam besed za takšno provokacijo!« Za te besede je bil od nekaterih, morda polovice navzočih, deležen aplavza. Nato je predsednik mestnega komiteja spregovoril

še nekaj priložnostnih besed in komuniste povabil na tovariško srečanje. Toda za mnoge prekaljene komuniste je bilo prijetnega vzdušja takrat že konec. Prepričan sem, da jih veliko, tako velja tudi zame, sprva sploh ni dojelo, kaj se je zgodilo. Kaj takšnega pri nas vendar ni mogoče! Še naprej mi v ušesih odzvanjajo besede mladence, ki je, medtem ko je s solznimi očmi odhajala iz dvorane, dejala: »Zdaj nam bodo še Cankarja prepovedali?!«

Pogovarjal sem se z mnogimi udeleženci. Predsednica mariborske mladine **Marija Pešan** je zgrožena ugotavljala: »To se ne bi smelo zgoditi. Odlomki takšnih avtorjev ne bi smeli biti sporni v nobeni svoji besedi.« **Mirko Fajdiga**, sodelavec Muzeja narodne osvoboditve v Mariboru, pa je takole komentiral: »Ubogi mladi, in tako dobro so se pripravili!« Bilo je še veliko takih in podobnih izjav, ki so izražale začudenje in zgražanje nad Razpetovo odločitvijo.

Želel sem govoriti še z mladimi, a jih ni bilo več. Z recitalom se je iztekla njihova zadnja obveznost

pred prvomajskimi prazniki. Kakšen uvod v praznovanje je moral biti, ko so jih tako grobo nagnali! Poklical sem ravnatelja Srednje ekonomske šole **Ivana Jarca**, ki je povedal: »Vse že vem. Klicali so me že iz mestnega komiteja in me vprašali, kako smo jim lahko nakopali takšno sramoto. Slišal sem, kako se je nekdo v pisarni, od koder so mi telefonirali, drl, da gre za provokacijo brez primere. Takrat, ko so me tako obvestili, je program še tekel. Sam mislim, da to ni nikakršna pravokacija. Nasprotno. Mladi so pripravili program, ki je na zavirljivi umetniški ravni in so ga pripravili posebej za to priložnost. Nismo hoteli pred stare komuniste z našim šolskim programom, ki smo ga imeli na naši proslavi, ker je morda nekoliko preveč moderen. Zato je naša profesorica slovenščine pripravila nov recital in v najkrajšem možnem času so ga naštudirali. Naj povem, da veljamo za srednjo šolo, ki ima zelo dobro razvite kulturne dejavnosti in prav za recitale smo poželi že veliko laskavih ocen. Veljamo pa tudi za šolo, ki zelo skrbno ohranja tradicije

NOB. Meni je vseeno, kaj bodo in kaj govorijo zdaj o nas, ni mi pa vseeno za naše učence. Zanje je bil to takšen šok, da se bodo le stežka spriznili s tem, kar so jim storili.«

Obiskal sem tudi mlado mentorico **Andrejo Lep**, da bi si podrobneje ogledal scenarij in slišal, kako je ona doživela vse to: »Kako sem se trudila, da bi našla najprimernejša besedila za ta nastop. Zavedala sem se odgovornosti zaradi uglednih udeležencev sprejema in prav zato sem tehtala vsak tekst. Toda videli ste, kaj se je zgodilo. Popolno nerazumevanje in nepoznavanje naše literature, in to takšnih avtorjev, kot so Minatti, Bevk, Cankar, Sarajlić in Fritz. Slednji je Perešernov nagajenec, o delu ostalih pa tudi menda ni potrebno govoriti. O tem so napisane knjige!« Profesorica je povedala še, da so bili pred nastopom v Domu družbenih organizacij z istim programom na proslavi sozda Time. Tam so jih sprejeli izredno lepo, nekateri so celo jokali ob tistih pesmih in prozi, ki naj bi bile sporne. »Veste, jaz bom že preživela to, da so nas nagnali iz dvorane. Kaj pa učenci? To so tretješolci, mnogi so želeli postati člani Zveze komunistov.«

»Prepričan sem, da sem ravnal pravilno«

Po tistem, ko se je novica o tem kulturno-političnem škandalu razširila po Mariboru, Sloveniji in tu-

Sram me je, da sem Mariborčan

Zgodil se je kulturni barbarizem, vandalizem brez primere. Kajti: ali ni podobno, kot da si posekal drevo, pohodil rože, umazal nekaj velikega, lepega in zlahtnega, če si sredi v umetniško besedo zaprtih recitala prekinil mlada dekleta in fante, ki so z najbolj iskrenim namenom najbrž po dolgotrajnih napornih vajah, po natančnem urniku našega usmerjenega izobraževanja govorili starejšemu rodu revolucionarjev pretresljive stihie in prozo slovenske in jugoslovanskih književnosti?

To je — vsaj po besedilu (ki je menda krivo vsega, ne pa izvedba, ki pa je baje bila tudi imenitna) — eden najbolje sestavljenih recitalov, kar smo jih slišali in prebrali v zadnjih letih (in pisatelji jih na stotinah proslav ob podelitvi bralnih značk na šolah ne slišimo ravno malo). Berem od besede do

besede ta scenarij, zrel za vsakršno republiško revijo, in si živo predstavljam, kako ganljivo in obenem bridko presunljivo so morali iz mladih grl zveneti Minattijevo nežno pomladno ljubezensko hrepenenje, travmatični pesniški krik Marka Pavčka, znamenito zlahtna otožnost Izeta Sarajlića, vmes pa Bilečanka, Cankar, Bevk, pa Mila Rož, Podjuna, Zila, potem pa v vrhuncu dramaturškega loka sveti, razžaljeni, za znoj izkoriščevalskega dela ogoljufani, lahko bi mirno rekli »razredni« srd hlapca Jerneja, zatem izpev v ironični (morda celo moderno sarkastični resnici sveta menda nista para in transparent), toda vselej v živo humano prizadeti jok — posmeh Evrina Fritza...

Tega niti niso slišali vsega, kajti tu se je surovo končalo.

Tu je stopil predsednik mestne-

ga komiteja zveze komunistov v Mariboru k mikrofону... in jih nagnal, mlade, z odra... Tu so se zgodili sramota, ponižanje, surovost... Poslali so jih z odra, preden so potišali svojo deklamacijo v tih izpev s Sarajlićevim spominom na nekoč mlade mrtve revolucionarje (»ko je zadnjikrat, rdeč kot komunizem, gorel horizont njihovih želja«), spomin na nekoč mlade mrtve vrstnike in soborce teh ostarelih mož in žena, ki sedijo v dvorani, in jo nekateri (iz protesta?) že zapuščajo.

Kako se je moglo to zgoditi? Na mestu bi bila jedka psihosociološka razčlemba, natančna študija vzrokov in posledic, a sram, osuplost in ogorčenje kalijo duha. Kaj je namreč s tabo, Maribor, politični Maribor, ki te je zapustilo že toliko dobrih pesnikov, razumnikov, ustvarjalnih nemirnežev? Ali te ne bojo nekoč zapustili tudi ti, ki si jih danes — od krivice jim storjene čisto travmatizirane — še mogel nagnati s svojega proslavar-

Yugoslavia

It's hard to be a good Slovene

Hardliners in the Yugoslav Communist party are increasingly alarmed by "ideological deviations" in Slovenia, the republic in federal Yugoslavia's north-western corner. On April 28th the party's Central Committee is to hold a special session on such deviations, with the chief hardliner and ideological watchdog, Mr Stipe Suvar, in the chair and the Slovene heresies high on the agenda.

Probably the worst outrage, in orthodox Communist eyes, was the recent series of essays on the question of Slovene nationality in a Ljubljana monthly, *Nova Revija*. The authors, who include a number of leading Slovene intellectuals, came to the general conclusion that Slovenia had been harmed by becoming part of Yugoslavia in 1918 and harmed even more by being part of the post-1945 communist state. After the furore this

caused, particularly among Yugoslavia's army chiefs, the editor of *Nova Revija* lost his job; but his successor has said that he intends to defend the magazine's continuity, specifically mentioning the controversial essays.

In February Slovenia's party chiefs managed to stop the publication in *Mladina*, a Ljubljana youth magazine, of an interview with Mr Milovan Djilas, a former vice-president of Yugoslavia, who has not been allowed to publish anything in his own country since he was disgraced in 1954 for advocating pluralism. But the interview has now appeared in another Slovene publication, *Katedra*. When challenged, the editors of *Katedra* said blandly that Mr Djilas was a free man, so why the fuss?

To compound the offence, the issue containing the Djilas interview was put on sale last month at the start, in Slovenia, of a young people's relay race named after Tito. This event has been much criticised in Slovenia as an expensive and outdated piece of party ritual. When it began, the police permitted a demonstration by pro-

testers who wore badges saying: "Relay race—no, thanks". Just before the race, *Mladina* had embarrassed the organisers by publishing a facsimile of the programme for a 1940 relay race by the paramilitary Sokol movement in honour of the birthday of King Peter II, the implication being that today's Communists were imitating yesterday's monarchists.

In what appeared to be another provocative Slovene gesture, plans were made to hold a conference of homosexuals in Ljubljana on May 25th—Tito's birthday and now Yugoslavia's official Youth Day—when the relay race is due to reach Belgrade. The authorities stamped on this by banning the conference "in the interests of the battle against AIDS".

Slovenia's party leaders are caught between demands inside the republic for yet more liberalisation and attacks from outside on the existing challenge to communist dogma. Mr Milan Kucan, the party's president in Slovenia, spoke from the heart when he said recently that these days it was difficult to be a Slovene, especially a Slovene Communist.

Economist, London, April 11, 1987

Bleiburška tragedija hrvatskega naroda

V soboto 16. maja je bil v hrvaški cerkveni dvorani enodnevni simpozij, ki ga je priredil meddruštveni odbor hrvaških političnih organizacij v Torontu, na katerem so govorniki dokumentarno razgalili, dozdej načrtno zamolčano povojno bleiburško tragedijo hrvatskega naroda. Na tem simpoziju je prepričevalno govoril Slovenec, dr. Tone Arko iz Chicaga.

Naslednjega dne, v nedeljo 17. maja, ob 7. uri večer, ta je bila na trgu pred torontsko občinsko palačo svečana spominska proslava povojnega - v času ko se je ostali svet že veselil delnega konca druge svetovne vojne - ! - zverinskega bleiburškega pokola Hrvatov okrog 300 000 - vojakov, civilistov, očetov, mater in otrok.

Ta zločin so izvršili Titovi partizani s prikritim odobravanjem in sodelovanjem zmagovitih zapadnih zaveznikov vključno sovjetske Zveze.

Dan za dnem slišimo o judovskem "Holocaustu", in prav je to, nihče pa ne mara slišati še manj pa govoriti o armenski, kampučejski, ukrajinski, poljski, bleiburški, vetrinjski... itd.... tragediji!

Kdo in kje so krivci, zločinci teh tragedij, teh nikoli omenjenih holokastov, in kdaj bodo prišli pred mednarodno sodišče, na zatožno klopo?

Na tej komemoraciji je v imenu Slovenskega narodnega odbora - SNO - je govoril dr. Peter Urbanc

France Bučar, Resničnost in utvara. Maribor: Založba Obzorje, 1986, 286 strani.

di širše, ko je o njej poročalo dnevno časopisje – je bil prevladujoč odmev zgražanje nad nekulturno in nepolitično potezo predsednika mariborskega mestnega komiteja. Vsi smo pričakovali njegovo javno opravičilo, namesto tega pa se je v »Večeru« pojavil intervju z njim, ki je, po njegovem mnenju seveda (morda tudi po mnenju mestnega komiteja?) stvar postavil na »pravo mesto«. Dovolil si bom citirati nekaj trditvev Rafaela Razpeta. Potem, ko pravi, da je o dogodku veliko razmišljal, govori o namenu tovariškega srečanja, s katerim da so želeli poudariti zasluge starih komunistov. Kulturni program učencev Srednje ekonomske šole pa je imel po Razpetovem mnenju »očitno drugo noto«, pomenil naj bi kritiko teh komunistov. Razpet je govoril o naraščajoči nestrpnosti in protestih v dvorani in nato dejal: »Ko so učenci izvajali eno od pesmi Ervina Fritza – torej ne gre za klasike slovenske literature Cankarja in Bevka – kjer je pesimizem glede naše bodočnosti še zlasti izrazit, se mi je zdelo, da je nadaljevanje takšnega programa nesmiselno, zato sem tudi predlagal, da bi program prekinili. Aplavz je potrdil, da je bilo to večinsko razpoloženje v dvorani, čeprav so najbrž med navzočimi bili tudi taki, ki mojega ravnanja niso odobraval.«

Razpet izraža svoje trdno prepričanje, da je pravilno ukrepal in poudarja, da bi tako danes vnovič ravnal. Med drugim zatrjuje, da je hotel s tem zaščititi tudi mlade, da

ne bi nastopa končali pred prazno dvorano: »Sam sem videl njihovo zadrego že med izvajanjem programa.« Ne vem, če pomeni prazno dvorano to, da sta do prekinitve iz nje odšla dva, program je bil tudi že tik pred koncem – zaključili bi ga prelepi Sarajličevi stih ob kitari: »Nocoj bova zanje ljubila. Bilo jih je 28. Bilo jih je pet tisoč in 28. Bilo jih je več, kot je kdajkoli v kaki pesmi bilo ljubezni. Zdaj bi bili očetje, zdaj jih več ni...«

Ne vem, koga bi mogli žaliti takšni stih, ne vem, koga bi mogle žaliti tudi vse prejšnje recitacije? Saj vendar tudi stari komunisti verjetno ne pričakujejo, da jim bo današnja mladina citirala le Kajuha, da bodo pesmi za današnji čas le tiste iz partizanskih mitingov?

Revolucija živi naprej v mladosti in današnja mladina gleda na čas svoji mladosti – toda v predstavljenem recitalu niti najbolj drobnjakarski kritik ne bi našel sporne vejice, kaj šele besede ali stavka. Le tisti, ki ne pozna Cankarja, le tisti, ki ni nikoli bral Hlapca Jerneja – te, po besedah Ivana Prijatelja »kratke, a svetovno mogočne prepesnitve Marxovega Komunističnega manifesta« – lahko reče, da recitirani odlomki »spominjajo na mašo«.

Kako bo zgodovina ocenila Razpeta?

Razpet, izkušen politik, je pravočasno ugotovil, da ne gre kot oporečne kriviti slovenske klasike,

zato je, da bi opral svoj polom, ko je nasedel provokaciji tistih, ki sta odšla iz dvorane, obtožil »pesmističnega Fritza«, ostali literati pa naj bi bili krivi le toliko, da so se znašli v »neprimerno izbranih citatih.«

Ubogi Fritz ali ubogi Razpet? Za Fritza literarna zgodovina že daje svojo oceno, da je namreč »pesnik družbeno-kritične smeri, ki realistično, z duhovito domisljico in ironijo v učinkovitih verzih razgalja konvencionalno čustvenost in zlagano družbeno moralno, pogumno obračunavajoč s preteklostjo in sedanjostjo.« Kakšno oceno bo zgodovina dala Razpetu?

Toliko sem citiral v tem svojem pisanju (z rahlim upanjem, da bo komu majceno literarne izobrazbe koristilo; za učenje nikoli ni prepozno), da želim tudi na koncu ostati v tem slogu. Zelo mi je ugajala pesem, s katero se je Ervin Fritz odzval povabilu k sodelovanju v Delovi prvomajski prilogi. Upam, da je za to priložnost primerno, če objavimo zadnji del pesmi Kdaj se ne morete nasloniti na delavski razred: »Delavski razred tudi ni Mati božja na Brezjah, zato vam ne more priskočiti na pomoč, če ne čujete Bachove fuge, če nimate oči za Rafaela, če nimate pameti za politično ekonomijo, če nimate gibkega duha za ekonomsko politiko. Pravim vam, delavski razred vam ne more pomagati pri zavežovanju kravate in pri zavežovanju jezikov. Delavski razred je že od petih zjutraj na šihu in zdajle pravkar južina svoj fižol. Odidite, vam pravim. Pustite delavski razred pri miru.« Vasja Venturini

skega odra, jutri pa jih ne boš mogel več; ker se bodo tvoji primitivni zadržki dokončno uprli. Kaj si res še po vsem, kar se je tudi dobrega, kulturnega in ustvarjalnega zgodilo v zadnjih letih, še vedno industrijska puščava – ali pa, skoraj še huje, politična puščava, celo daleč nazaj, celo do predvojnih in medvojnih revolucionarjev? Kaj se je zgodilo z revolucionarjem, ki ne more ali noče več z odra poslušati nepotvorjenega Cankarja in Bevka in ki ni pripravljen ali sposoben več najti komunikacije in korespondence z najmlajšimi generacijami, točje z nujnim kritičnim nadaljevanjem naše in vaše revolucije? Je znabiti krivo to, da v tem mestu, kjer se v vodstvenih elitah leta nazaj skoraj ne moreš spomniti nobene resnično pokončne osebnosti širokih humanističnih obzorij, sploh nihče noče ali ne more več prav brati in slišati in razumeti jezika poezije, njegovih prenesenih simboličnih pomenov, ki pa odprtemu srcu in umu

povejo več kot vse votlo gostobesedje naših političnih, še posebej proslavarskih govorov? Ali se slišimo in razumemo samo še s puhlo patetiko, ko pa se oglasi ranjen pesniški krik, si zatisnemo ušesa? Kakšna nevarna bolezen je prišla nad nas, kakšna huda paranoja, da vidimo provokacijo že v Cankarju, Bevku, čisto mladem umrlem pesniku Marku in v tako prizadetem Slovencu, da ga bomo kar težko našli, kot je odličen sodobni pesnik Fritz? Predsednik mariborske partije je v Večeru rekel: »Vedno je treba upoštevati, komu je nek program namenjen. Izbor citatov... za to priložnost ni bil primeren...« Kdo tu koga omalovažuje? Kaj je za stare revolucionarje primerno? Nastop otroškega vrta? Za koga naj ne bi bil primeren nehinavski in neponarejeni recital mladincev, ki se v njem izpovedujejo starim revolucionarjem o svojih mukah, idealih in sanjah. Saj poznamo, inženir Razpet, iz lingvistike in komunikologije, kaj

pomeni konotacija sporočila v določenem komunikacijskem prostoru in situaciji in tudi to, da se sporočilo kodira v empatični zvezi z recipientom. Toda kdo bi bil za tak recital, kot ga tu žalostni prebiramo, bolj pravi naslovnik, če ne tisti, ki so z revolucijo uresničevali tudi pravico hlapca Jerneja, tisočletni narodni boj Čedermacov, ki so jim na rokah umirali rosnio mladi vrstniki skojevci, za katerimi se joče Sarajlič, pa ga dvorana več ne sliši, ker je program že prekinjen, in ki bi naj zavoljo vsega tega razumeli tudi sodobno krizo in peklo vino mladih (menda stare revolucionarje tudi kaj briga to, da se nas toliko med Slovenci ubije, največ mladih?). Ali pa še vedno mislimo sanjati dobre, velike, junaške stare čase in si za proslave dati brenkati vsečne govorce in zanosne koračnice. Če je tako, gorje poeziji, ko pa je gorje poeziji, je tudi gorje revoluciji. France Forstnerič, član društva slovenskih pisateljev, podružnica v Mariboru

V trenutno sorazmerno veliki svobodi tiska za komunistično državo je mogla iziti Bučarjeva knjiga Resničnost in utvara, ki je že vrsto let čakala pred založniškimi vrati, kot piše avtor sam. Knjiga predstavlja radikalno razkrinkavanje dejanskega stanja v Jugoslaviji, ki je zakrito za raznimi formalnimi oblikami "samoupravljanja".

V uvodu naglašava Bučar, da ima sedanja kriza v Jugoslaviji "poleg svojih posebnosti predvsem splošne korenine sedanje svetovne krize" (7), ki obstoja v zamenjavi kartesiansko-newtonovskega paradigme s celostnim, holističnim pogledom na svet. V znanosti se vidi v sistemski teoriji. Marksizem "je ne samo dedič, ampak neposredni in integralni del scientizma prejšnjega stoletja, saj je kartesiansko-newtonovsko paradigmo in uporabo matematično fizikalnih metod prav on najbolj dosledno razširil na družbene znanosti" (7) "Leninizem...predstavlja neposredno recepturo in v organizacijski obliki partije pravi instrumentarij za preoblikovanje družbe. Ali ni morda tedaj njegov temeljni problem...njegova zasidranost v kulturni paradigmi, ki je v zatonu in ki terja prilagoditve novim razmeram, novim dogajanjem in spoznanjem, ki v marsičem temeljnem nasprotujejo domnevam, razlagam in pričakovanjem te paradigme: Svetu je treba v skromnosti in ponižnosti slediti, se mu prilagajati, ne pa mu delati silo." (7/8)

To temeljno spoznanje, da je leninistična koncepcija komunistične stranke kot zastopnice interesov proletarcev in kot vodilne sile v državi zaradi zgodovinskega razvoja v družbi (rastoča diferenciacija) ne samo preživeta, marveč po svoji koncepciji nezmožna prilagoditve, ker bi s tem negirala samo sebe in svoj položaj v družbi, prenese na razna področja družbenega življenja v Sloveniji in Jugoslaviji.

Politični in samoupravni pluralizem

Kolikor bolj je družba kompleksna, toliko večja je delitev vlog v sistemu in zato večja soodvisnost med njegovimi deli. Tudi človekova vrojena težnja po samouveljavljanju teži k podrejanju okolja. Zahteva po enakopravnosti je na eni strani zahteva podrejenih v družbi, na drugi strani pa posledica spoznanja, da je življenje v družbi možno le, če se ljudje sporazumejo na določene oblike sožitja.

Samoupravni pluralizem je šele pogoj za politični pluralizem. Skrčenje političnega pluralizma na "samoupravno demokracijo" pomeni odvzem pravice do političnega življenja. Politika je prenešana na nekoga, ki je "izven sistema" ali pa "nad sistemom". Prava politična demokracija je tista, kjer morejo člani družbe neposredno vplivati na spremembo samih okvirov zakonitosti.

Nadaljevanje na str. 6.

V New Orleansu je umrl 21. aprila profesor ekonomije Toussaint Hočevar. Bil je soustanovitelj in dolgo vrsto let blagajnik znanstvenega društva za slovenske studije v Severni Ameriki Society for Slovene Studies. Lansko leto je bil glavni organizator letnega zborovanja društva v New Orleansu. Dr. Hočevar je napisal več knjig o slovenskem gospodarstvu kot tudi številne razprave v znanstvenih revijah.

Salezijanec Karel Ceglar je izdal za 150letnico izdaje Baragove knjige Premišljevanje štirih poslednjih reči 150 izvodov faksimilne izdaje, ki ji napisal Besedo na pot nadškof Alojzij Suštar.

Za Baragove dneve v Sault Ste. Marie, MI, S. in 6. septembra bodo imeli tiskanih 500 izvodov Baragovega dnevnika v angleščini. Pri prevajanju je bilo zaposlenih več oseb, ker je uporabljal Baraga v svojih zapiskih kar 7 jezikov: nemščino, francoščino, ojbwayščino, angleščino, latinščino, italijanščino in seveda tudi slovenščino. Dnevnik obsega poročila od 27. junija 1852 do 16. julija 1863. En izvod bodo izročili papežu Janezu Pavlu II., ko bo obiskal septembra Detroit.

Baragovo "škofijsko palačo," ki je bila na prejšnjem mestu 122 let, so srečno prepeljali na nov prostor med druge zgodovinske stavbe v Sault Ste. Marie, v t. i. Historic Home Park. Na zunaj je že preobnovljena in delo napreduje v notranjščini. Upajo, da bo tudi to delo končano še pred Baragovimi dnevi in da bo zopet odprta obiskovalcem.

Slovesno mašo na Baragovih dneh v nedeljo, 6. septembra, bo daroval detroitski nadškof Edmund Szoka. Nadškof bo tudi pridigal. Nadškof Szoka je tesno povezan z Baragom. Kot duhovnik marketske škofije je delal za Baragovo beatifikacijo in je celo pripeljal skupino Baragovih častilcev v Slovenijo, kjer so obiskali postojanke njegovega delovanja v Sloveniji.

Ryerson's School of Radio and Television Arts v Torontu je dobila od Rogers Broadcasting Ltd. (lastnica kanala 47, ki oddaja etnicne kulturne programe) nad 125.000 dolarjev za pospeševanje etničnih kulturnih programov. Podpora bodo porabili za štipendije trem študentom etničnega izvora za redni triletni študij kot tudi šestim študentom za poletne tečaje za proizvodnjo televizijskih programov. Zainteresirani dobe podrobnejše informacije od Cathy Marshall (tel. 593-4747)

Izbor politične elite

Bučar razume pod družbeno oziroma politično elito "vse tiste, ki imajo na kakršenkoli način pravico in stvarno možnost, da odredajo v družbenih odnosih ravnanje drugih". (33) Politični podsistem družbe je hierarhično zgrajen tako, da predstavljajo nadrejeni v sistemu elito za podrejene. Politična stranka pa je elita političnemu podsistemu in je tudi sama hierarhično zgrajena. "Leninistična partija se izrecno šteje za družbeno elito. Izrecno zahteva zase vodilno vlogo pri urejanju družbenih odnosov. Še več! Zahteva ne samo vodilno vlogo - v praksi zahteva monopol... Ta hierarhična struktura je tudi formalno izražena v t.i. demokratičnem centralizmu kot temeljnem načelu za urejanje notranjih odnosov v politični stranki. Vsa vodstva v stranki so izbrana na demokratičen način od članov stranke - tako se glasi to načelo; ko pa so člani vodstev izbrani, se ji mora članstvo brezpogojno podrejevati. Se razume, da tudi nižja vodstva višjim. S tem je priznано načelo centralizma, in v bistvu vojaške discipline, za vse praktično delovanje te stranke, načelo demokratizma pa je omejeno na ozko področje vsakokratnih volitev vodstev. Kot načelo. V praksi pa je demokracija nujno izrinjena tudi s tega ozkega področja. Taka praksa je namreč samo rezultat take zasnove vodenja." (34) V primeru spora se mora nižja stopnja umakniti (večini primerov je tudi še kaznovana). Udar je zato možen samo v najvišjih organih. "Vsa partijska zgradba se na ta način spreminja v sistem, kjer je vsa moč osredotočena na vrhu, vsak nižji organ oziroma raven pa je v bistvu samo izvršilni organ višje ravni, od nje odvisen, od nje postavljen (čeprav formalno izvoljen od ustreznega volilnega telesa) in njej odgovoren." (37) Dotok novih članov od zunaj je možen, toda "je strogo reguliran in podrejen načelom notranje hierarhije" (38). Kandidate za posamezna mesta določa hierarhija sama, ki išče osebe, na katere se more brezpogojno zanesti. Izbiranje kandidatov postane tako težišče volilnega postopka. Zaradi popolnega obvladanja družbe pomeni vsako napredovanje v hierarhiji (kot tudi vsak padec) bistveno spremembo v družbenem in gnotnem položaju.

Volitve v takem sistemu so seveda samo za zavarovanje zunanega sveta, ker ustvarjajo videz zakonitosti. Dejansko so vse volitve "partijsko nadzorovane volitve, kjer gre v bistvu samo za to, da državljani tudi formalno izrazijo svojo podrejenost obstoječi partijski vladavini". (46) Vzdržanje od volitev je dejavna nepokorščina. Volilne komisije tudi niso državni, marveč partijski organi. V sistemu so izredno važne kadrovske komisije oz. komisije za volitve in imenovanja. "Bistvo pristojnosti komisij za volitve in imenovanja je v tem, da je za veljavnost sleherne kandidature za katerokoli mesto, ki je opredeljeno kot vodilno ali kot posebej pomembno, potrebno predhodno soglasje komisije, da kandidat izpolnjuje potrebne pogoje za tako mesto." (51) Partija se ne zavaruje samo na področju partije same, marveč tudi na mestih, ki so s partijsko političnega vidika bolj obrobne. "Partija bi dejansko izgubila oblast, če bi priznala npr. delavskim svetom, da resnično samoupravno odločajo o organih svojega podjetja. Zato pa hoče imeti neposreden vpliv na tista mesta, ki po njenem mnenju igrajo ključno vlogo tudi v političnem pogledu. Tako bo npr. o direktorjih podjetij, ki so ključnega pomena za celotno republiško gospodarstvo, odločalo najvišje izvršilno partijsko telo v republiki. Delavski svet takih podjetij na izbor svojega direktorja nima niti posrednega vpliva. Seveda pa bo partija odločala tudi o vseh drugih direktorjih. Razlika bo le v tem, kateri partijski organ bo o tem odločal."

"Vse svoje organe in osebe na t.i. vodilnih delovnih mestih (...) imenuje delavski svet lahko le na predlog svoje komisije za volitve in imenovanja. To komisijo sicer imenuje delavski svet sam; toda vanjo delegira partija (posredno ali neposredno) svoje predstavnike, in ti imajo v njej odločilno besedo. Prek njih partija odloča, kdo bo na posameznih vodilnih mestih." (52)

"S tem je partija praktično izpraznila vsebino samoupravnih okvirov, ki jih je sicer sama ustvarila. Samoupravna telesa na vseh stopnjah in na vseh področjih družbenega življenja so v izvrševanju svojih samoupravnih pravic omejena v zadevah, ki so za samoupravo najbolj bistvenega pomena in od česar je odvisno vse ostalo: v imenovanju, postavljanju in ocenjevanju svojih lastnih organov. Samouprave v pravem pomenu besede je s tem konec." (52/53)

"To je partija napravila formalno na ustaven način. Določila o takem načinu imenovanja vodilnih organov so namreč vsebovana že v ustavi in naj bi zato ves ta proces nosil pečat stroge ustavnosti. V resnici pa je to protislovje zakonitosti, ki je vgrajeno že v ustavo samo." (53)

(se bo nadaljevalo)
Svoboda izbire

57. številka Nove revije, ki je prinesla "prispevke za slovenski nacionalni program", je bila kmalu razpredana. Objavila je naslednje članke:

O SLOVENSKE NACIJE

Tine Hribar, Slovenska državnost

Ivan Urbanič, Jugoslovanska "nacionalna kriza" in Slovenci v perspektivi konca nacije

Dimitrij Rupel, Odgovor na slovensko narodno vprašanje

ZGODOVINSKI VIDIKI DEMOKRACIJE

Spomenka Hribar, Avantgardno sovražstvo in sprava Veljko Namors, O vprašanju slovenskega jezika v JLA (jugoslovanski ljudski armadi)

O CIVILNI DRUŽBI

Alenka Goljevšček, Arhaičnost: civilnost

Jože Pučnik, Politični sistem civilne družbe

Gregor Tomc, Civilna družba pod slovenskim socializmom

O PRAVNIH NAČELIH SLOVENSKE NACIJE

France Bučar, Pravna ureditev položaja Slovencev kot naroda

Peter Jambreč, Pravica do samoodločbe slovenskega naroda

O SLOVENSKE UNIVERZI

Janez Jerovšek, Slovenska univerza včeraj, danes, jutri

O GENERACIJSKIH NASPROTJAH

Veljko Rus, Slovenci in integracijska socialna politika

O LIBERALIZMU IN NACIONALIZMU

Marjan Rožanc, Nekaj iracionalnih razsežnosti

O NAROBU IN RELIGIJI

Jože Snoj, Moderni kristjan in absurd slovenstva

O NARODNI EROZIJI

Drago Jančar, Slovenski eksil

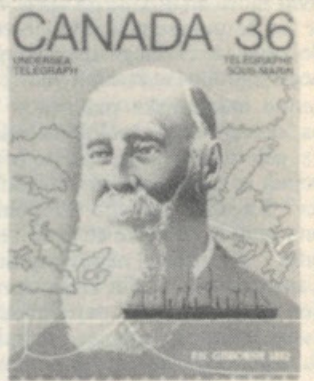
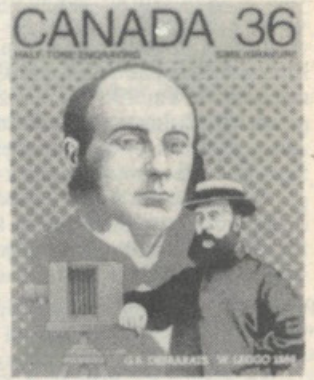
Niko Grafenauer, Oblike slovenskega samomora

Številka je obsegala 246 strani.

V Torontu je umrl v starosti 73 let Stephen Davidovich, po rodu Ukrajinec, bivši direktor ontarijske Civil Service Commission za splosne služnosti. Bil je tudi med ustanovitelji novinarske službe za etnični tisk Canadian Scene, ki posreduje kanadske novice etničnemu tisku v 13. jezikih. Bil je tudi častni član Slovenske narodne zveze. (Can. Scene, st. 1232)

Invalid Rick Hansen je končal svojo vožnjo preko celega sveta v invalidskem vozičku, katerega je porival kakih 40.000 km preko štirih kontinentov in 34 držav. Petnajstletnega je pohabil tovorni avto, ki se je zvrnil nanj. Na svojem svetovnem potovanju je nabral nad 10 milijonov dolarjev za zdravniške preiskave hrbtenice. Največ je dobil seveda v Kanadi, kjer so mnoga mesta, province ter federalna vlada dodale znatne vsote darovom poedincev. (Can. Scene, st. 1232)

V tednu, ko so praznovali Kanadčani "kanadski državljanski teden" (12.-18. aprila) je navedel minister David Crombie v parlamentu besede nekdanjega parlamentarca Davie Fultona: "Ta država ne bo mogla nikoli poplačati dolga, ki ga dolguje tistim, ki so prišli od drugih obali... ne samo v materialnem smislu za fizično pomoč, ki so jo dali pri gradnji države... ampak tudi dolg v duhovnem in moralnem smislu za njihov prispevek k obogatitvi kanadske kulture." (Can. Scene, st. 1232)

Nadaljevanje s str. 2

Stalna nevarnost

Sovjetske dežele so v stalni nevarnosti. Zgleda, kakor da bi se hudič vzel na obrobne gore in pokazal človeštvu, kako zavladati nad svetom. Kitajska Rusa in vse narode opozarja na čase, ko so leta 1241 konjeniške horde Džingishanovega vnuka Batuja zasedle Rusijo, Poljsko, Slovaško, Šlezijo, Madžarsko in prodirale do Jadranskega morja. Gorbačov se tega zaveda, zato je pripravljen na nujne socialne, politične in gospodarske spremembe. Skoro bi trdili, da so njegova stremjenja stvarna, ker on in ljudstva še niso pozabili nemške invazije.

Napoleon je po porazu v Rusiji prerokoval, da bo Evropa v enem stoletju kozaška. Se je uračunal, dejstvo pa je, da Rusija danes s satelitskimi državami, "združuje" 600 milijonov ljudi proti 400 milijonom narodov v Zapadni Evropi. Sovjetija se je v zgodovini vedno priza levala le izogniti se dvojni fronti. Nič manjšo nevarnost predstavlja danes za Rusijo dejstvo, da nekdanjo vseslovanstvo ni več politično privlačno, še manj svetovna boljševiska revolucija.

Rusija mora na pot sprememb. Kdorkoli bi hotel spremeniti politično in gospodarsko smer Rusije, bo moral to uveljaviti čimprej. Način ritma napredkov, tehnike in vere milijonov mladih, ki iščejo pod soncem boljše in mirnejše življenje - zlasti ko ugotavljajo, da narodi v drugih sistemih živijo bolje, zahteva, da moskovski veliki čimprej dopustijo v državi več svobode.

Kako bo Gorbačov ozdravil sovjetski gospodarski sistemski rak, bo pokazala bodočnost. Sovjetologi zatrjujejo, da bo Gorbačov uspel, ker je visoko izobražen in nepopustljiv. Hruščov je v svoji dobi zasenčil Stalinovo slavo, izpustil iz taborišč tisoče podjarmljenih, nazadnje ga je nomenklatura poslala v Mongolijo. Živimo v času duhovnih prelomov po celem svetu, Rusija tudi. Ti duhovni prelomi zahtevajo nujno povzpešiti nove spremembe. Pod tem vidikom se nam predstavljajo dan za nem nujno spremembe v svetu.

Gorbačove izjave so pomirjevalne in precej stvarne, zgleda, da ga ni strah pred potrebnimi spremembami kot ni bilo Hruščova. Zaveda se, da je strah največji sovražnik jutrišnjega miru in uspehov.

Ruski narodi so v zgodovini doživeli velike udarce in imeli milijone žrtev. Malo je verjetno, da bo rdeči medved, preoblečen v ovčje oblačilo, prikrival stvarnost, ki ga edina more rešiti. Nevarnost dveh front, katerih se je plašil že Stalin, danes dejansko obstoja - z Zapada in Vshoda. Gorbačov želi mir, ni dvoma.

Zgodovina je zapečatala boljševisko lice kot uničevalko krščanske kulture in tradicije priznava pa istočasno, da je boljševiska strahovlada oživela v ruskih narodih individualno vero, ki je sposobna spremeniti ruskega človeka, da bo po velikem trpljenju in preizkušnjah branil pravo in odločno krščansko miselnost. Trpljenje vedno očiščuje človeka in ga naredi junaka.

Jacques Maritain je pred desetletji dopuščal, da bo v Rusiji prišel čas, ko bodo ruski diktatorji zapovedali narodu, da časti Boga pred tehniko.

Ukrajinski metropolit Msgr. Sepelak je pred nedavnim izjavil argentinskemu časnikarju, da je malo verjetno, da bi Sv. Oče obiskal Moskvo. Dopušča možnost, da bi obiskal Litvanijo. Agencija Dyn je poročala o verjetnem zblizanju odnosov med Sveto stolico in USSR ter o možnosti potovanja Janeza Pavla II. v Moskvo. Rusija bo prihodnje leto praznovala tisočletnico krščanstva (Ukrajina). Pravoslavna cerkev se za to slavje leta 1988 pripravlja že sedaj. Po istih poročilih se bo takrat v Moskvi sestal sinod. Ta je izdal kot pripravo spomenico, v kateri izreka zaupanje Gorbačovu, ki da "ukrepa v svojem delu kot dober kristjan". Spomenica "Vojna in mir v nuklearni dobi" pravi med drugim: "USSR ponavlja že dovolj časa od nuklearne oborožitve zahtevo o prepovedi iste in popolnem uničenju tega orožja". Manj so svobodnemu svetu znane Dyn-ove novice o srečanjih katoliških izobražencev leta 1984 v Ljubljani in Budinpešti. (Družina je o tem poročala, op. pisca).

Sovjetija je že stoletja dežela protislovnih sprememb. Po nastopu gl. tajnika sovjetske KP M. Gorbačova, o katerem je G. Shultz izrazil, da "je mož izredne sposobnosti in izobraženosti", pa Sovjetija doživlja politične, gospodarske in socialne spremembe, da Gorbačove želje zaslužijo "aplavze", čeprav ne ve, kam bodo te vodile. Prve marčne dni je prišlo na pogajanjih med URSS in USA v Genevi nova Gorbačova ponudba, da naj velesili brez odlašanja umaknijo misile iz Evrope.

Vrata svobode se odpirajo ozko.

Londres el Keston College, organizacija, ki se zavzema za versko svobodo v Rusiji, je sporočila, da so oblasti izpustile na svobodo desidenta Jurija Fyodorova. Bil je zaprt 15 let. Svoboda sta doživela tudi ustanovitelj Krščanskega seminarja Aleksander Ogorodnikov in žid J. Begun.

Mogoče spremembe v Sovjetiji bodo nedvomno vplivale tudi na politični razvoj v evropskih socialističnih državah. Šef bolgarske KP Živkov se je v tiskovnih izjavah navdušil za Gorbačove načrte za sovjetsko demokratizacijo, voditelj poljske Solidarnosti Lech Walesa pa je na obisku ameriške umetnice Jane Fonda in njenega moža poslanca Demokratske ameriške stranke iz Kalifornije, poudaril, da Poljska potrebuje resnične politične in socialne spremembe.

Gorbačov ne želi samo pomirjenja v sovjetskih republikah, več demokratizacije, marveč v prvi vrsti izboljšanja gospodarskih odnosov z zapadnim svetom. "New York Times" je poročala, da je Moskva pred kratkim kupila v USA milijon ton koruze, v bodočnosti pa še mnogo več žita in soje.

Moskovski komunistični konzervativci skeptično spremljajo Gorbačove ukrepe. Mož je odločen in jim je zagrozil, da bo odstopil, če ne pristanejo na demokratske spremembe. Zgleda, da ne bo popustil, vsaj zbira okrog sebe mlade ljudi, ki ga podpirajo v njegovih težnjah. Gorbačov se zaveda, da se Sovjetija danes že ne more več zapirati pred svobodnim svetom. Televizija, radio in tisočeri podtalni listi odpirajo mladim rodovom oči, da ni več navdušena za sovjetsko tiranijo.

Sovjetske delavske organizacije

(sindikati) štejejo danes 130 milijonov članov. Sindikati so navdušeno sprejeli Gorbačov nasvet, da na volitvah nastopa vsaj dva ali trije sindikalisti. CK tega že ni odobrila, 5 tisoč sindikalnih delegatov pa so proti Gorbačovi želji izvolili Šalejeva, člana CKKP.

Pierre Cardin v Moskvi

Včasih smo rekli, da obleka ne dela meniha, ali, pogledj njegovo obleko, pa boš vedel, iz katere družbe je. To velja danes tudi za Sovjetijo. Argentinski obiskovalec Leningrada mi je pripovedoval o

razlikah oblačil sovjetske družbe. Dobro oblečene je našel le v vodilnih sovjetskih krogih. Državni stilist sovjetske mode W. Saizev se je pred nedavnim z nastopi ženskih in moških modelov v Moskvi približal pariški, milanski in ameriškanski modi. Letos je moskovski publiko predstavil že 400 modelov.

Je to za ljudstvo? Težko, saj obleke stanejo 300 ali še več rublov, se pravi, eno in pol mesečno delavsko plačo. V koliko bo to spremenilo sovjetski "standart oblačilo", bodo pokazale Gorbačove

spremembe. Ne bodo modeli le za izvoljene ruske dame kot Raisso, ki je s svojimi oblekami blestela v Londonu in v Ženevi? Pierre Cardin je že nastopil v Moskvi, kjer je vlada odkupila 92 njegovih modelov, ki jih bodo v Moskvi "industrijalizirali".

Pri vseh Gorbačovih prizadevanjih imejmo pred očmi in sluhom, da je sovjetski sistem zgrajen na temeljih, ki jih ni mogoče tako lahko spremeniti.

Pristavski

V VRSTI MNOGIH MEDNARODNIH POROČIL O RAZVOJU V SLOVENIJI OBJAVLJAMO IZ AMERIŠKEGA DNEVNIKA MIAMI HERALD Z DNE 9. MAJA KOMENTAR IZ LJUBLJANE, KI GA JE NAPISAL DOPIŠNIK TISKOVNE AGENCIJE ASSOCIATED PRESS.

MIAMI HERALD, SATURDAY MAY 9, 1987

Seeing itself as rich, special, Slovenia feels closer to West

By DUSAN STOJANOVIC

Associated Press

LJUBLJANA, Yugoslavia — The prosperous northern republic of Slovenia is turning away from the economic and social crises of the rest of Communist-led Yugoslavia and is looking more at neighboring Austria and Italy as models for the future.

Some leading Slovenian intellectuals have publicly called for secession from the five other republics and two autonomous regions that make up Yugoslavia. But most Slovenes dismiss that as unwise or impossible.

The nation's 1974 constitution theoretically empowers each of the six republics to secede if its majority wishes, but the constitution does not provide for a referendum to determine if that is the majority's desire.

Yugoslavia is highly decentralized, with most governing powers vested in the republics. The central government in Belgrade holds such responsibilities as defense, conducting foreign policy and issuing a national currency.

'Democratic tendencies'

But many people in Slovenia, which has the highest living standards in Yugoslavia, are assailing the federation as an arrangement under which they subsidize poorer regions.

Non-Slovenes counter that Slovenia prospered at the expense of other areas because of favorable regulations drafted after World War II by Eduard Kardelj, a Slovene and aide to the nation's Communist leader, the late Josip Broz Tito.

Yet intellectuals and youth groups are keen to maintain the wealth and what they call the freedom of Slovenia.

"If the federal authorities are given the power to decide [the future], that will spell the death knell of democratic tendencies in Slovenia," Matevz Krivic, a leading Slovenian regime critic and university professor, said in a recent interview.

He and other intellectuals point to the 10-year absence of political trials — they are common elsewhere in Yugoslavia — and tolerance of youth groups protesting government policy as evidence of Slovenian democracy.

Krivic added that Slovenia has reached that point today "because we border Austria and Italy, which have a long democratic tradition."

Neither dissenting intellectuals nor nonconformist youth groups have yet called for the abolition of one-party rule by Yugoslavia's Communists. But the existence of increasingly vocal groups outside the Communist Party, combined

REPORT FROM YUGOSLAVIA

Slovenes, who live near Austria and Italy, are talking about seceding — taking their republic out of Yugoslavia.

TIFFANY GRANTHAM/Miami Herald Staff

with the high standard of living, mean that many in this republic of two million people feel closer to areas of Austria and Italy.

Overall, Yugoslavia's economy is troubled by inflation of nearly 100 percent, a \$19 billion foreign-currency debt and 17 percent unemployment.

But Slovenia has virtually no unemployment. Wages average the equivalent of \$350 a month, three times higher than in poor southern Kosovo, an autonomous province.

Slovenes also are set apart by their language, which has nominal equality with Serbian and Croatian as one of three official languages in this nation of 23 million people. While Slovenes study Serbo-Croatian in school, the 14 million Serbs and Croats know no Slovenian.

'Right' to secede

The differences that always set Slovenia far apart from the undeveloped south have come to a head. In February, the Slovenian magazine Nova Revija (New Review) published articles by prominent academics, who suggested that the republic exercise its right to secede.

France Bucar, a leading Slovenian historian, maintained that the Slovenian people "were never asked if they wished to join Yugoslavia" in 1918, when the country was formed, or in 1943, when the Communist system was

introduced.

Voicing a sentiment prevalent in Slovenia, writer Alenka Goljevsek said that Slovenian development is hampered by enforced support of Yugoslavia's less wealthy republics. She suggested that "Slovenes use their right to secede or form a union with another nation."

The idea of secession drew strong criticism from Communist authorities, from other regions and even from some local intellectuals.

Peace, youth groups

"The alteration of the present frontiers in Europe is not a realistic possibility," Ernest Petric, a Ljubljana University history professor, said in an interview. "A change of frontiers would be possible only in the event of great catastrophe such as a Third World War."

Slovenia's relatively permissive atmosphere has given birth to a growing number of ecological, peace and other youth groups in recent years.

While the alternative groups operate outside the Communist Party structure, Slovenian authorities supported some ecological initiatives and defended the groups against attacks from other more orthodox regions of Yugoslavia.

Recently, Ljubljana's youth groups protested celebrations commemorating Tito's birthday, even though public criticism of the founder of the Yugoslav Communist state is a criminal offense.

PRI SIMU NIČ NOVEGA!

Beremo, da je mnogo novic pri Izselski matici. Pri njih je toga partijska linija, še živa in vedno pričujoča. Po grenki ugotovitvi, da v USA slovenščina izumira, je SIM začel z anglesko revijo "Slovenija". Prvo številko so razposlali z letalsko pošto na vse mogoče naslove. Dobili so jo tudi vsi

oglaševalci torontskega lovskega Vestnika - čudna etika! V uvodu je poudarek k na svoboščini in enakosti naših rojakov doma, kot to predvideva jugoslovanska ustava. Izražena je kopica poklonov slovenski verski tradiciji, - na žalost z netočnim zaključkom, da je cerkev v domovini svobodna v Nadaljevanje na str. 9

SLOVENIJA IN POLITIČNI SISTEM CIVILNE DRUŽBE

Imamo torej totalitarni politični sistem. Sam sistem je totalitaran, ker lahko partija kot ustavno privilegirana "vodilna idejna in politična sila" v svojem partijskem vodstvu samostojno odloča, kakšno količino moči kot abstraktnega ekvivalenta razlik bo preko državnega aparata uveljavljala: tako prihaja bodisi do "liberalne" ali pa do "represivne" faze reguliranja, kar pomeni, da se po vsakokratni "oceni položaja" v čakanju ali predsedstvu politično nekontrolirano odleča, kaj, kako in kako dolgo se naj določeni podsistem v kulturi "liberalizira" ali pa administrativno disciplinira. Bistvenega pomena je, da za to "vedilnost" ni določen noben mandat, nobena mandatna doba, temveč velja kar za "vekomaj": izraziti predrazsvetljenski teoretski mandat. Tako je partija za vse to, kar stori, pripravljena politično odgovarjati le sama sebi: zopet mehanizem politične tautologije teokrat-skega izvora. Ta pravni status dopušča tako le še pravni akt "pomilostitve" ali "milosti", kar zopet spominja na "svitlega cesarja" v oligarhični podobi. Odločitve v vrhu partije odločajo po tej pravni logiki liberalno ali represivno interpretacijo zakonov, iste odločitve pa omogočajo tudi poljubno spreminjanje zakonov, saj sta struktura in personalna sestava zakonodajnih teles takšni, da so se, vsaj doslej, odločitve partijskega vodstva vedno in običajno celo enoglasno sprejemale in uzakonile. Totalitarnost političnega sistema torej ni v tem, da bi vedno in povsod nastopal totalitarno in z vso razpoložljivo količino oblasti, temveč v dejstvu, da to lahko poljubno, tj. politično nekontrolirano stori. Politični sistem je totalitaran zaradi nemotenega razpolaganja z močjo in njeno vsakokratno količino, ki je operativno uporabi, ne da bi za to moral komurkoli odgovarjati.

Jože Pačnik, Politični sistem civilne družbe -
Eksplikacija osnovnih načel. Nova revija,
st. 57, str. 134/135

CIVILNA DRUŽBA

Eksplikacija pojma civilne družbe kljub svoji nedorečenosti pokaže temeljno načelo civilnosti, ki je v primatu osebe kot posameznika v kulturi: v vseh odnosih med osebo in kulturnimi konstrukti. S to esejitvijo je dolecljiva pozitivna vsebina kot operativna naloga civilne družbe: ves sistem njenih regulativnih in infrastrukturno organiziranih vsebin (kulturnih predmetov družbe) je podrejen primatu osebe kot svet omogočanja njenega samokonstruiranja (auto poiesis) ob drugih osebah in je v tem omogočanju osebe nenehno nove, nenehno znova uresničujoče se samokonstituiranje nje same kot civilne družbe. Posameznik je oseba v kulturi v vsej svoji konkretni enkratnosti, nezamenljivosti in usrljivosti, s tem pa le prehodni gost v kulturi: šele s tem znore kultura bivati kot nekaj določljivega in oprijemljivega, saj je oprijemalnice in prijem samotnega nezamenljivega posameznika na njegovi poti skozi njegov intimno enkratni čas med rojstvom in smrtjo, tako kruto različen od časa kulture.

Jože Pačnik, Politični sistem civilne družbe -
Eksplikacija osnovnih načel. Nova revija,
st. 57, str. 137

SLOVENIJA IN JUGOSLAVIJA

Neodtujljiva pravica vsakega naroda je, da je suveren, da si organizira svojo samostojno državo in da oboje brani proti vsem velikoideološkim in velikodržavnim posegom. Pri tem je popolnoma vseeno, če gre pri ideologijah za crno, rdečo ali za zeleno internacionalno in pri velikodržavnosti za germanizem, panslavizem ali pa za jugoslovanstvo. Suverenost, državnost in odločna pripravljenost braniti oboje je tisti edini zdravni temelj, na katerem je mogoče smiselno razpravljati o različnih vsebinah ideologij ter jih bodisi prostovoljno sprejemati ali zavračati, pa tudi osnova za popolnoma prostovoljno razvijanje raznovrstnih odnosov z germanskimi, slovanskimi ali jugoslovanskimi narodi in narodnostmi. Za oboje, za ideje in vsebine ideologij

kakor tudi za konkretne odnose z drugimi narodi, mora vedno veljati pravilo, da se prostovoljno sprejmejo ali odklonijo in da se lahko vedno spremenijo ali preklicajo, če ne ustrezajo suverenosti države ali interesom naroda.

Jože Pačnik, Politični sistem civilne družbe -
Eksplikacija osnovnih načel. Nova revija,
st. 57, str. 140/141

SLOVENSKI IZSELJENCI

Najštevilnejša je slovensko izseljenstvo v Severni Ameriki, toda videti je, da razen skupne ljubezni do potice in polke s to skupino ne najdemo skoraj nobenega drugega območja vzajemne zavesti. Obe Rebulovi knjigi - Oblaki Michigana in Vrt bogov (Koloradski dnevnik) - sicer dokazuje, da poleg nam znanega harmonikarskega slovenstva, ki se zbira na škofjeloških piknikih, obstaja še neko drugo, dejavno slovenstvo, rastoče iz katoliških duhovnih korenin in tukajšnjemu režimu brzkone neprijazno. Kakšna žalost, da nam mora ta dejstva razkrivati pisatelj potopisec. Kot da bi živeli v devetnajstem stoletju. Še manj vemo o argentinski slovenski skupnosti, tisti, ki je odšla v svojo diasporo skozi stebre Ljubelja v letu 1945. Ne vem, ali gre za naključje ali za zavestno odločitev, vsekakor pa vidim v dejstvu, da sta se prav obe najštevilnejši slovenski politični emigraciji znašli v isti deželi, svojevrstno ironijo zgodovine ali usode. Prva emigracija je bezala iz Primorske pred fašističnim preganjanjem po prvi svetovni vojni, druga pa po drugi vojni pred komunizmom. Zelo pomenljivo je, da je prav ta, druga, politična emigracija med vsemi slovenskimi ljudmi, ki so se znašli na tujem, ohranila svoje slovenstvo v najbolj profilirani obliki. Ohranili so jezik, kulturo, tradicijo, v svoje izgnanstvo so ponesli vero, narodno zavest, politično prepričanje in vse to tudi obdržali...

Podoba šestisočglave slovenske diaspore je zapletena, o vsaki od skupin in vsakem obdobju posebej bi bilo mogoče in bi bilo potrebno napraviti temeljite raziskave, študije, preglede... Vsem pa je skupna vsaj ena stvar: odšli so ali pa so morali oditi iz države in družbe, v kateri ni bilo mogoče svobodno živeti, delati in ustvarjati v skladu s svojimi predstavami o svobodnem življenju, delu in ustvarjanju. Vsakokratna država je bila tista, ki je izsilila odločitev za izselitev, kadar jih pač ni tudi izgnala. Pa naj se je ta država imenovala Avstro-Ogrska monarhija, Kraljevina Italija, Kraljevina SHS, Kraljevina Jugoslavija, DRJ, FLRJ ali SFRJ. Ta država ni bila nikoli v celoti indentična z domovino ali narodom. Zmeraj je bila država tista, ki jim ni omogočila odprtega in intenzivnega ter svobodnega ekonomskega, političnega, intelektualnega zitiža in bitja - nikoli domovina. Država, iz katere so odšli, se nikoli ni imenovala Slovenija...

Slovenski izgnanci, ki so odsli po letu petinštirideset, pa so to državo - Jugoslavijo s Slovenijo v njej - hoteli, vendar so hoteli drugačno. Država, kakršna je nastala po njihovem porazu, je bila komunistična. Sovražili so jo in ona je sovražila njih. Državo so izgubili, a še z večjo močjo so se oprijeli domovine. Mati - Domovina - Bog.

Drago Jančar, Slovenski eksil. Nova revija,
st. 57, str. 224/225

CELOVŠKI ZVON

Marčna številka 1987 je izšla. Revija je zelo kvalitetna in pluralistična. Metod Benedik pravi v članku "Kaj je Primož Trubar pravzaprav hotel poudariti", da mu je šlo v glavnem za versko izobrazbo in vero rojakov. Sreča za naš narod je bila v tem, da je zato uporabil najboljše sredstvo, to je domačo besedo. Po pretiranem poudarku na konfrontacijo s katoličani, ki smo ga poslušali vso leto, je to pot postavil v pravo perspektivo protestantizma. Re-

ginald Vospernik lepo piše o svojem obisku v Argentini; škoda pa je da se izmika opisu političnega življenja te emigracije. Po polomiji režima doma tak opis ne bi škodoval. Lev Detela je napisal lep spominski članek o pok. ustvarjalcu in novinarju Mirku Javorniku. Opis značaja in delovanja pokojnika je presenetljivo dobro zadet. Oba tržaška pisatelja pišeta o enotnem kulturnem prostoru. Alojz Rebula je to pot več ko na mestu, ko označi to idejo danes kot nesmisel, ker ima

partija v rokah škarje in platno. Kot primer navede popolni molk v matičnem tisku glede Zaliva, Drage in Celovškega Zvona. Boris Pahor je slabši, ker še vedno kot zadnji OFar na slovenskem prostoru in še vedno vidi možnost izboljšave. Jasno je, da brez političnega pluralizma tudi svobode v kulturi biti ne more. Škoda je, da so zamejci bili zadnjih 40 let preveč ponižni. S tako taktiko so upali doseči gotove pozitivne rezultate. Odmev pa je bil ravno nasproten, ker res, ponižnih in oportunističnih elementov nihče ne spoštuje in ti bodo zadnji dosegli kako popuščanje diktature. Zvon je v denarni krizi. Postavili so si namen zvišati število naročnikov, tam kjer so Slovenci najbolj ogroženi, to je v zamejstvu in svetu. Pravilno in iskreno bi bilo rečeno, da naj novi naročniki pridejo od tam kjer je finančna zmogljivost večja. Slovenci, naročniki po svetu, bodo verjetno plačali precej večjo naročnino. Za protitež pa pričakujejo več odprtosti v prihodnosti. V preteklosti so bili premnogi prispevki emigraciji odklonjeni!

ZU

Nadaljevanje s str. 7

organizaciji dobroteljnosti. Uvodnik je tudi povsem v nesoglasju v članku, ki govori o dveh vrhunskih slovenskih gospodarstvenikih: S. Valanta in M. Škofa. Ta dva v razgovoru namreč poudarita, da sta mogla doseči tak visok položaj samo, ker sta člana partije!

Pri Rodni Grudi, maj 1987, je novo, da bo sedaj razposlana z letalsko pošto, in je povzročilo podražitev za \$3. V angleškem delu je Lado Smrekar napisal članek o pokojnemu umetniku in kiparju F. Goršetu. Povsem v stilu, po katerem je vezan na razmere, članek se niti, ne dotakne pri biografskih podatkih in da je umetnik zadnja, mogoče najbolj uspešna leta, kot umetnik in ustvarjalec preživel na Koroškem. Omenjena je prepoved Goršetove razstave v Kostanjevici, ne pa poseg partije na Koroško, kjer so Goršetu onemogočili postaviti soho škofa G. Rožmana v njegovem kulturnem vrtu. Sedaj pripravljajo veliko razstavo Goršetovih del v Ljubljani. Poznano pa je dejstvo, da je Gorše tako možnost zadnja leta odklanjal.

Urednik J. Prešern piše o težkih razmerah v gospodarstvu. Krivda po Prešernu je na delavcih in direktorjih. Sistema samega ne kritizira. Glede izseljenjskih piknikov praktično ni sprememb v Škofji Loki kjer se bo piknik končno preselil izpred gradu, mesta likvidacij tisočev v mesto samo. Ostane piknik tudi v Kočevju, po tem ključu naj bi Nemci imeli mednarodne veselice v mestecu Dachau, kjer blizu je bilo taborišče. Novi predsednik SIM-a je Miha Vošnjak, bivši partizan. Po vsem tem, kar je zadnje čase obelodanil, za kaj vse so bili uporabljani partizani je to komaj primerno. Še manj je primerno, da značka SIM-a vsebuje rdečo zvezdo. Naj bi to bil odprti, demokratični odnos do izseljencev, ki predstavljajo najrazličnejša ideološka in politična gledanja?